

EGGO

Humanistisch Opleidings Instituut
BIBLIOTHEEK
Postbus 797 - 3500 AT Utrecht

SEPTEMBER 1988

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

- Hindoe in de krijgsmacht • Verslag uit de Sinai • Popmuziek en politiek • De vrede breekt niet uit • De verzwegen oorlog
- 40 jaar Humanistisch Thuisfront • Goodmorning Vietnam • Nieuwbouw HMT Seedorf • Vrede verbindt en verplicht • Boeken

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman Hu-
manistisch Geestelijke Verzor-
ging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorz.),
Tineke Hundling, Wim Reinders,
Hans Schonk, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend
van Dam, Evert van Dijk, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Pieter
de Jager, Jan Kooijman, Willy
Lohmann, Frits Maas, Len Mun-
nik, Leo van Opzeeland, Cor Out,
Tom Pauka, Freek Pol, Rien Ro-
bijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wes-
sel Visser, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

De omgekeerde wereld	2
Verslag uit de Sinai	3
Hindoe in de krijgsmacht	4
Popmuziek en politiek	6
Vrede verbindt, vrede verplicht	8
De verzwegen oorlog	10
Goodmorning Vietnam	12
Vrede moet je maken (poster)	14
Vragen staat vrij	16
De Amerikaanse sportdroom	17
Gedicht/Prikkels/Puzzle	18
40 jaar Humanistisch Thuisfront	20
Nieuwbouw HMT Seedorf begonnen	21
De volle teugen van het vakantieglass	22
De vrede breekt niet uit	24
Boeken	25
Willy Lohmann	28

Foto's: voorpagina Wim Hey,
pag. 19 Gerard van Erkelens

De omgekeerde wereld

De wereldbevolking lijdt voor meer dan
driekwart honger en bovendien ont-
staat er langzamerhand een enorm
ruimtegebrek en een tekort aan frisse
lucht. Het wordt nu wel erg duidelijk dat
de gevolgen van een heteroseksuele
geaardheid desastreus is voor onze pla-
neet.

De Engelsen hebben dat inmiddels ook
begrepen (maar die waren toch al altijd
slimmer dan wij) en een wet aangenomen,
paragraaf 28, die de propaganda
van heteroseksualiteit verbiedt. Nu
vind ik niet dat je tegenover heterosek-
sualiteit zo intolerant hoeft te doen als
de Engelsen, maar het is toch wel een
maatregel waar ik me in kan verplaat-
sen. Met name door de argumenten van
Engelse politici, die mij vermanend toe-
spraken via mijn televisiescherm. Die
luiden als volgt:

"Twintig jaar lang zijn we overspoeld
met heteroseksuele propaganda, soms
op zeer agressieve wijze, met het risico
dat heteroseksualiteit als normaal aan-
vaard zou worden. Dat tij is nu gekeerd,
dankzij paragraaf 28. Het is mij duide-
lijk geworden dat heteroseksualiteit
niet normaal is. We zijn eenvoudig niet
geschapen voor heteroseksuele liefde."
"Er zit iets scheef als de drift tot voort-
planting als normale functie gezien
wordt en heteroseksualiteit als iets ge-
zonds. Als je zo over normaal zijn praat.
We blijven zeggen dat heteroseksuali-
teit niet de norm is. Dat is ook de reali-
teit. Dat is geen diskriminatie, dat zijn
feiten."

"Heteroseksualiteit is een perversie
van een menselijke biologische functie.
Iedereen die zich de moeite getroost om
inzicht te krijgen in de diepste oor-
sprong van 't libido en de psyche van de
mannelijke en vrouwelijke heterosek-
sualiteit, begrijpt dat 't om een aan-
zienlijke en onnatuurlijke perversie
gaat."

Nu, dit zijn toch argumenten waar geen
weldenkend mens om heen kan. Voeg
daarbij de voor Nederland geldende in-
cest-schandalen en kinderpornofa-
brieken, plus de gigantische stijging
van echtscheidingen, dan blijkt toch
overduidelijk dat man en vrouw niet bij
elkaar passen en de heteroseksueel in
het algemeen een zeer dubieus persoon
is. Ik ben het in zoverre met de Engelsen
eens dat heteroseksuelen toch eens zul-
len moeten begrijpen dat wij mensen
zijn, met onze eigen traditie, cultuur en
waarden. En dat het verkeerd is om be-
lastinggeld te gebruiken voor iets dat
we als niet normaal beschouwen.

Om nu, net als de Engelsen, op hetero-
seksuelen te gaan jagen vind ik wat
overdreven. Toch schijnen daar het af-
gelopen half jaar tientallen hetero's
neergestoken en beroofd te zijn. Wor-
den hetero-discotheken in brand gesto-
ken en/of geplunderd, enz. Het percen-
tage hetero-mishandelingen is in dat
land met 11% gestegen. Dat gaat wel
erg ver. Nu ben ik gelukkig zelf geen
hetero, dus waar zou ik bang voor zijn.
Maar stel dat ik er wel een zou zijn en
het Engelse klimaat zou naar Neder-
land overwaaien? Dan hoop ik op tijd
een onderduikadres gevonden te heb-
ben, dat wel. Toch wil ik enigszins voor
de heteroseksueel pleiten. Want als Ne-
derlanders hebben we een naam op te
houden waar het gaat om vriendelijk-
heid en tolerantie. Bovendien valt de
vermeende bedreiging die er van een
heteroseksuele geaardheid uit zou
moeten gaan mijns inziens wel mee. La-
ten we, hoe moeilijk dat ook is, onze
heteroseksuele medemens in ieder ge-
val menswaardig en gelijkwaardig be-
handelen. Je kunt er iemand toch niet
op aan kijken, die buiten zijn schuld
om, met een heteroseksuele geaard-
heid is geboren. Net zo min als mijn
zusje er iets aan kan doen dat ze links-
handig is en mijn oudere broer een ha-
zelip heeft.

Freek Pol

Op 24 mei 1988 is in Engeland en Wales
de nieuwe 'Local Government Act' van
kracht geworden. In Section 28 van deze
wet wordt het aan lokale overheden ver-
boden "homoseksualiteit te bevorderen",
zowel met financiële middelen, als
in voorlichting op scholen en daarbuiten.
Deze wetgeving is een eerste stap op de
weg terug naar de Middeleeuwen wat be-
treft de emancipatie van lesbische vrou-
wen en homoseksuele mannen. Er is
daarom fel geprotesteerd door lesbische
en homo-organisaties in Groot-Brittannië
en in de rest van de wereld.

(Uit: persverklaring van de NVIH/COC)

Verslag uit de Sinai

Sinds april 1982 ziet een 'Multinational Force and Observers' toe op de naleving van de bepalingen van de Camp David accorden, het eerste en tot nog toe enige vredesverdrag van Israël met een Arabisch land (Egypte). In de Sinai verricht de MFO, veel meer een politiemacht dan een legermacht, haar taak. Nederland nam, voor een periode van twee jaar, in 1982 deel aan de MFO met hoofdzakelijk een compagnie verbindingdienst en een detachement koninklijke marechaussee. Zowel in 1984, 1986 als 1988 heeft de Nederlandse regering de verbintenis telkenmale met twee jaren verlengd.

De Nederlandse eenheid is ± 120 man/vrouw sterk. Om de twee maanden wordt er 'geroteerd' door ongeveer een derde gedeelte. De uitzendtermijn voor het overgrote gedeelte van het personeel bedraagt zes maanden. Een aantal functionarissen wordt voor een jaar uitgezonden.

De schrijver van dit stukje, kap. A.R. Buimer, behoort tot de rotatie 036 en vertrok op 27 mei 1988 naar de Sinai om daar de functie te gaan vervullen van commandant NL MFO compagnie. Hij zal in principe naar Nederland terugkeren op 2 december. EGO vond hem bereid enkele malen verslag te doen van zijn verblijf daar.

Het staat in je agenda en je kijkt er regelmatig naar: '26 mei, terugmelden voor 14.00 uur'. 26 mei, de dag voor vertrek. De dag waarop je je laatste vaccinaties krijgt. De dag ook, waarop je 's ochtends afscheid hebt genomen van het thuisfront, dat zich tot dan toe erg goed heeft gehouden, maar op het laatste moment wat probleempjes krijgt. 26 mei, de dag waarop het zogenaamde inschepingsverlof ten einde is. Het inschepingsverlof waarin je toch nog allerlei dingen moet regelen die je uiteraard weer tot het allerlaatst hebt uitgesteld.

Vertrek

De dag daarop vertrekken we naar Schiphol. Het gebruikelijke militaire ceremonieel, het afmelden en het toespraakje van een vertegenwoordiger van de bevelhebber der landstrijdkrachten (in ons geval de commandant der koninklijke marechaussee), is kort. Dan het inchecken en je toegewezen plaats opzoeken. Het gaat allemaal snel en geïlied. Totdat: "Vanwege moeilijkheden met de verkeersleiding in Frankfurt mogen we nog niet vertrekken, wij vragen om uw geduld". Dat geduld duurt 4 uren. Al gauw gaat dan ook

al het verhaal de ronde "koude oorlog, in verband met de aankomende Europese kampioenschappen voetbal", maar het schijnt toch om andere belangrijke dingen te gaan.

Dan uiteindelijk na een lange wachttijd, weg van Nederlandse bodem, weg uit de regen, weg uit de 'beschaafde' westerse wereld, het 'avontuur' begint.

Aankomst

Het applaus van de inzittenden en het zingen van een aantal Israëlische medepassagiers betekent dat we na een vliegreis van vijf uren geland zijn op vliegveld Ben Goerion in Tel Aviv.

Wanneer je het vliegtuig uitstapt, slaat 'iemand' op de vliegtuigtrap je met een klamme deken op je kop. Wat een verschil in temperatuur.

Het welkomstceremonieel is kort. De handelingen in de aankomsthal en het passeren van de douane verloopt vlotjes. Veiligheid voorop in Israël, je merkt het meteen, overal gewapende mensen en nergens je bagage onbeheerd laten staan, men is uiteindelijk door schade wijs geworden.

Als je 's avonds met de bus door een donker landschap rijdt en ineens borden ziet met allerlei Hebreeuwse tekens realiseer je je pas goed dat je in het Midden Oosten bent aangekomen.

De volgende dag vertrek je vroeg naar de grens, naar Egypte, het land waar je je werk zult gaan doen 'in the service of peace'. Het eerste wat je die ochtend hebt gedaan is naar buiten kijken en je moet constateren dat de lucht strakblauw is en dat het om 06.30 uur al aardig warm kan zijn.

Egypte

De soldaat aan het eerste hek slaapt, de soldaat bij het tweede hek zit te dommelen op een karretje. Een andere soldaat loopt zonder veters schijnbaar doelloos rond. Raffah-border, de eerste kennismaking met Egypte.

Wanneer je dat zo ziet en je ziet de chaos in de dorpjes waar je doorheen rijdt, dan denk je "waar ben ik nou terecht gekomen?". Wanneer je je echter wat verdiept in de levenswijze van de bevolking kun je een aantal dingen een klein beetje begrijpen. Alles gebeurt 'zoals allah het wil' en daar kun je niets aan veranderen.

Na de toch verschrikkelijk bureaucratische grenspassage rij je door de desert en valt het verschil tussen de Israëlische en Egyptische kant van de grens goed op. Aan de Israëlische kant is alles groen, terwijl aan de Egyptische kant het zand overheerst.

Overal zie je in de woestijn de typische onderkomens van de Bedoeïnen, kleine kuddes geiten, ezels die zware vrachten trekken en af en toe een dromedaris. De kinderen langs de kant van de weg zwaaien.

Dan uiteindelijk komt Noordkamp in zicht, El Gorah, thuisbasis voor zes maanden. De volgende keer meer.

A.R. Buimer

Hindoe in de krijgsmacht

De cel in door het ontbreken van aangepast voedsel

Iedere kazerne heeft faciliteiten voor de eetgewoonten van hindoes en moslims, zo werd Mahesh Sewgobind – die zelf hindoe is – officieel meege-deeld. Maar op de grootste legerplaats van Nederland, Oirschot, vertelde men hem in de keuken dat ze geen aangepast voedsel voor hem hadden. Hij kon varkensvlees eten of oprotten, zei de chef van de keuken. Dus at hij meestal thuis, in Eindhoven. Tijdens oefeningen kon men ook niet voor aangepast voedsel zorgen. Brieven en gesprekken losten niets op. Op één oefening in Duitsland ging alles prima: vooraf was er overleg geweest met de kok. Met een beetje moeite en goede wil kan het dus wel goed geregeld worden. Maar meestal werd er niets geregeld: aardappelen zonder jus met twee gekookte eieren: moeilijk door de keel te krijgen.

Er komen steeds meer dienstplichtigen die hindoe of moslim zijn; reden genoeg om de voeding in het leger daar op af te stemmen. Voor EGO een aanleiding om eens wat dieper op het hindoeïsme in te gaan. Redakteur Wim Reinders sprak met Mahesh Sewgobind, die in september 1987 is opgekomen bij de 12e afdeling veldartillerie in Oirschot. Tot z'n 19e leefde hij in Suriname, kwam toen naar Nederland en heeft werktuigbouwkunde gestudeerd. Hij is nu 27.

In een brief aan zijn afdelingscommandant stelde Mahesh dat hij pertinent weigerde om mee te gaan op oefening wanneer er niet voor aangepast voedsel zou worden gezorgd. Hij heeft twee oefeningen geweigerd, twee keer is proces-verbaal opgemaakt door de marrechasse. De derde keer is hij in de cel beland. Tijdens dit voorarrest werd hij voorgeleid aan de auditeur-militair. Deze drong erop aan dat hij onderzocht zou worden door een psychiater om buitengewoon dienstplichtig gesteld te worden, want Mahesh is door zijn een eetgewoonte zonder rund- en varkensvlees een probleem voor de krijgsmacht. Maar daar weigerde Mahesh aan mee te werken: dit is geen probleem voor de psychiater, maar voor de legerleiding. Het gaat om een aangepaste opleiding voor het keukenpersoneel.

Hindoeïsme

Kun je in een paar zinnen uitleggen wat hindoeïsme is?

Je kunt praten over het geloof van het hindoeïsme en over de traditie van de hindoeïsten: hoe ze leven en denken. Maar het is heel moeilijk om in een paar zinnen de kenmerken van het hindoeïsme te beschrijven. Er zijn duizenden vormen van hindoeïsme. Wat hindoes gemeenschappelijk hebben is hun geloof in reïncarnatie. Dat betekent dat je steeds opnieuw wordt geboren. En waar elke hindoe naar streeft, dat is verlichting. En verlichting houdt in: verlost worden uit de keten van leven en dood. Op zo'n manier leven dat je niet steeds opnieuw wordt geboren. Hoe kun je dat bereiken?

Mahesh Sewgobind in een M10 tank.

Er zijn verschillende manieren, yoga is er één van. In het westen denkt men vaak dat yoga lichaamsoefening is, maar dat is yoga niet: yoga is concentratie. Bij yoga moet je in een bepaalde lichaamshouding jezelf concentreren op een bepaald lichaamsdeel en op een bepaalde god of godin. Dat is de **hatha-yoga**. In de lotushouding bijvoorbeeld concentreer je je op het hart en de godin Shiva. Meditatie is bij de hindoes het tegengestelde van concentratie: dan neem je een mantra in je gedachten, waardoor je de eigen gedachten helemaal loslaat. Een mantra is een bepaalde klank en door die klank in je hoofd te nemen verdwijnt al het andere uit je hoofd. Door aan niets te denken, kun je ook verlichting bereiken. Dat heet de **radja-yoga**.

Een andere vorm is de **gjal-yoga**, waarbij je steeds meer kennis op moet doen, je steeds meer verdiept in alles om verlichting te bereiken.

Verlicht

Wat voor andere manieren zijn er om verlicht te worden?

Je kunt het verlichte stadium ook bereiken door gewoon goed te doen. Je hoeft als hindoe niet in een god te geloven, dat doet een yogi ook niet altijd. Maar je kunt ook verlicht worden door heel fanatiek in een bepaalde god te geloven. Dat heet dan **bhakti**: je geeft jezelf dan helemaal over aan die ene godheid, denkt zelf helemaal niet kritisch na. Dat geldt o.a. voor de Hare Krishna-beweging. Dan bezoek je heel veel tempels en je houdt heel veel diensten voor die godin of god bij je thuis. Een yogi doet dat niet, voor hem is dat niet interessant.

Wanneer weet je dat je verlicht bent?

Niemand weet of hij verlicht is. Als iemand zegt dat hij verlicht is, dan is dat voor ons een reden om hem niet te geloven. Maar als je verlicht bent en je sterft, dan gaat je **atma** (ziel) terug naar de **paramatma** (grote ziel of god). Die bestaan eeuwig. Dan heb je het **nirwana** bereikt.

Godenfamilies

Het hindoeïsme kent vele goden en godinnen. Iedereen kan zelf de god of godin kiezen die het best bevalt, zo lijkt het. Is dat zo?

Eigenlijk heb je maar één god bij ons, dat is **Narayin**. Die god is verdeeld in drieën, **Brahma**, **Vishnu** en **Shiva**.

Brahma is de schepper van alles, **Vishnu** onderhoudt de mensen en de natuur en **Shiva** is degene die alles vernietigt. Alles gaat immers weer dood of wordt afgebroken: een boom sterft en keert zo weer terug tot de kringloop in de natuur.

Deze drie goden staan aan het hoofd van grote godenfamilies, met wel meer dan 1000 goden en godinnen. Je moet zelf maar uitzoeken wie je wilt vereren. Daar zijn in het hindoeïsme meer dan honderdduizend manieren voor.

Wat betekent dat vereren in de praktijk? Je hebt een altaar voor die god of godin in huis en iedere dag worden er dan bloemen bij neergezet. En als je een dienst houdt, doe je dat ter ere van die godin of god.

Voel jij je aangetrokken tot een god?

Bij mij is het heel verschillend gegaan. Toen ik studeerde, voelde ik me sterk aangetrokken tot de godin van de wetenschap, **Sarwati**. Nu voel ik me veel meer aangetrokken tot **Shiva**, die ook de godin van het genieten is.

Vind jij dingen in het hindoeïsme die je tegenstaan?

Ik kan me niet vinden in het kastensysteem. Daarin zijn mensen onderverdeeld in vier groepen, de **paria's** vor-

men de laagste groep. In mijn opvatting van hindoeïsme bestaat er geen kasten-systeem, daar kan ik niet mee leven.

Merk jij verschillen tussen jouw levens-overtuiging en de gemiddelde Nederlander om je heen?

Ja. Misschien ligt het aan m'n karakter, maar soms moet ik echt vechten tegen de gelatenheid van mij over allerlei dingen die op me afkomen. Ik maak me niet druk over de toekomst of over geldgebrek. Dat merk ik ook bij andere hindoes. Ik vecht daar tegen, wil toch een beetje opkomen voor mezelf.

De heilige koe

Zijn er dingen verboden in het hindoeïsme?

Je mag niet doden, je mag ook geen vlees eten. Dat heeft weer alles te maken met reïncarnatie. Wij geloven dat een dier ook een ziel heeft, want een mens kan reïncarneren in een dier. Omdat een dier een ziel heeft, mogen we geen dieren doden en ook hun vlees niet eten. Maar er zijn veel hindoes die zich hier niet aan houden, al eet bijna iedereen geen rundvlees.

Waarom wordt de koe zo belangrijk gevonden door de hindoes?

Ik denk omdat een paar duizend jaar terug de koe bijna het enige was, wat de mensen hadden. Bijna iedereen deed in die tijd aan landbouw en de koe was het enige bijzondere in het leven. De koe hielp het land te ploegen, de koe zorgde voor melk en daarmee voor boter en yoghurt. En als de koe dood ging, gebruikte men de beenderen voor gebruiksvoorwerpen en de huid voor schoeisel. Zo is – denk ik – de opvatting gegroeid dat je de koe moet vereren, omdat het zo'n nuttig dier is. Als je deze manier van denken zou verplaatsen naar deze tijd, zou de auto misschien heilig worden verklaard: de heilige koe van onze tijd, omdat de meeste mensen de auto zo hard nodig hebben.

Ik heb ook eens een verklaring gelezen dat duizenden jaren geleden de mensen het rundvlees zo lekker vonden, dat ze bijna alle koeien opaten. Maar omdat

V.l.n.r.: Saraswati, vrouw van Brahma, godin van wetenschap en schone kunsten; Laxmi, vrouw van Vishnu, godin van rijkdom en symbool van de vrouw in het algemeen; Ganesha, zoon van Shiva, god van de voorspoed.

de koe zo belangrijk was voor de dagelijkse dingen, hebben ze in het hindoeïsme het verbod opgenomen om koeien te doden. Maar hoe het ook gelopen is, de koe heeft een heel belangrijke plaats in het hindoeïsme: het is het nuttigste beest dat er is.

Houd jij rekening met het verbod om rundvlees te eten?

Ik ben zo opgevoed dat ik geen rundvlees of varkensvlees mag eten en dat doe ik nu ook niet. Ik voel er niets voor om het te eten, het past niet in mijn hindoeïstische levensovertuiging. Maar ik ben ook een van de hindoes die zich niet strikt aan de regels houden: ik eet wel vis, en vissen hebben ook een ziel. Bij feest- en gedenkdagen houd ik me wel helemaal aan de regels.

Doen wat goed is

Zijn er in het hindoeïsme boeken die voor het leven van alledag veel betekenen?

Er zijn verschillende boeken, maar het belangrijkste is nu voor de hindoes de Bhagavad gita. Daarin staat de gedachte centraal: je moet gewoon doen wat je denkt dat goed is. Je moet niet gericht gaan werken, niet op resultaat werken. Dat mag eigenlijk niet. Niet denken: iemand brengt iets voor mij mee op een feestje, dus moet ik de volgende keer ook iets meebrengen.

Je moet niet iets doen om iets terug te krijgen. Je moet gewoon leven op het ogenblik zelf, gewoon doen wat je goed vindt om te doen, niet met het doel om iets te bereiken.

Krishna zegt in de Bhagavad gita: Je moet niet denken aan de gevolgen; je moet aan dit moment denken. Als je ervan overtuigd bent dat een daad goed is, is het je plicht om die daad te verrichten, zonder te dralen. Dan moet je niet verder nadenken.

Tegen diskriminatie

Heb jij in die geest gehandeld toen jij moelijkheden in het leger ondervond bij de samenstelling van jouw maaltijden?

Ja. Ik weiger eraan mee te werken dat ze hindoes en moslims die aangepast eten willen hebben buiten het leger houden; dat ze niet opgeroepen of afgekeurd worden. Dan krijg je de scheve verhouding dat je in een gekleurde samenleving een blank leger hebt. Dat vind ik een slechte zaak en daar werk ik niet aan mee. Ik heb altijd goed gefunctioneerd in het leger totdat ik weigerde mee te gaan op oefening. Door deze opstelling van mij werk ik mee om diskriminatie tegen te gaan. En als dat tot gevolg heeft dat ik in de cel beland, dan is dat maar zo.

Als ik ervan overtuigd ben dat het goed is wat ik doe, denk ik verder niet na over de gevolgen.

Wim Reinders

Jaarboekje '87

**'Kleurloos'
kijken
naar
mensen...**

Etnische groepen
in de krijgsmacht

In december 1987 publiceerde de Dienst humanistisch geestelijke verzorging een jaarboekje over *etnische groepen in de krijgsmacht*. Het boekje telt 56 blz. en bevat tien artikelen en interviews, een literatuurlijst en een overzicht van buitenlandse feestdagen. Het is rijkelijk geïllustreerd met foto's en gedichten. Er is nog een zeer beperkte voorraad leverbaar. Geïnteresseerden kunnen het boekje *kosteloos* afhalen bij het dichtstbijzijnde bureau raadsman/vrouw (voor adressen zie blz. 9) of rechtstreeks opvragen bij het Bureau Hoofdraadsman, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Popmuziek en politiek

De tijden veranderen

Afgelopen jaar stond de absolute popster van het ogenblik, Prince, in de hitparade, genoteerd met het titelnummer van zijn elpee 'Sign O the Times'. De song is een kritische impressie van de toestand van de wereld op dat moment. Het nummer verhaalt over 'a big disease with a little name' (AIDS), over tieners in de States die 'crack', een nieuwe goedkope maar dodelijke drug, gebruiken en die in straatbendes met gevaarlijke wapens stoeien. Verder raast Prince met een sneltreinvahrt langs allerlei misstanden die hij in de Amerikaanse samenleving aantreft en houdt iedereen een spiegel voor. We horen over een vrouw die haar baby ombrengt omdat ze zijn eten niet kan betalen, terwijl we tegelijkertijd mensen in raketten naar de maan sturen. Prince observeert scherp en op een verbijsterend confronterende manier en stelt daarmee misstanden aan de kaak. Hij brengt pop en politiek op een eigentijdse manier samen.

De relatie tussen pop en politiek is niet iets van de jaren tachtig. Prince houdt ons in 'Sign O the Times' een spiegel voor. In de zestiger jaren hield de popmuziek de samenleving niet zozeer een spiegel voor. Popmuziek fungeerde

toen meer als een protestmedium voor dat deel van de jongeren dat de wereld wilde veranderen. De pop verschaften hun lijfliederen.

Pop en protest: de jaren '60

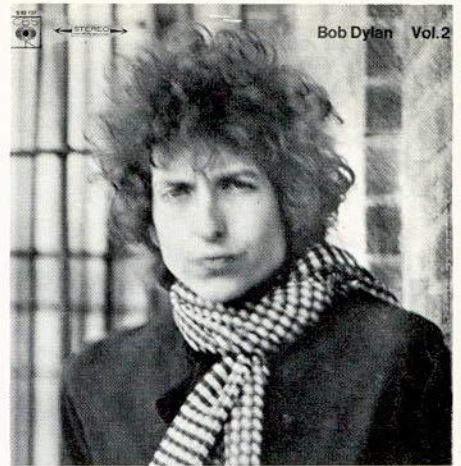
In het midden van de jaren zestig werd duidelijk dat de popmuziek niet van voorbijgaande aard zou zijn. Sterker nog, de pop ging zich vestigen als belangrijkste vorm van populaire muziek. Met de opmars van de popmuziek veranderde er het een en ander in de manier van produceren van populaire liedjes. Vroeger werden liedjes geschreven door een speciaal daarvoor ingehuurd liedjesschrijver, waarna de platenmaatschappijen er een zanger of een zangeres bijzochten.

Bij de popmuziek werkte die formule niet meer. Het waren de jonge popmuzikanten zelf die met hun eigen taal en onderwerpen het best in staat waren de jongeren, het belangrijkste publiek voor de pop, te bereiken. De meest bekende popsterren zongen dan ook meestal hun eigen liedjes. De platenbazen hadden daar niks op tegen, zo lang de platen maar verkocht werden.

Toen in de jaren zestig de maatschappelijke ontwikkelingen in de Verenigde Staten een protestbeweging voortbrachten, onder ander door de oorlog in Vietnam, werd dat protest ook gehoord in de popmuziek van die tijd, vertolkt door wat later protestzangers (het waren vooral mannen) genoemd zouden worden.

De belangrijkste van dezen was **Bob Dylan**. Hij werd onsterfelijk door liedjes als 'Blowin' in the Wind' en 'The Times they are Changin'.

In Engeland was **Donovan** één van de meest bekende protestzangers, terwijl in Nederland **Boudewijn de Groot** furore maakte met liedjes als 'de Eeuwige Sol-

daat' en 'Welterusten Mijnheer de President'.

Ook iemand als **John Lennon** ging een sterk politieke richting in, toen hij ging werken met de Plastic Ono Band en nummers maakte als 'Give Peace a Chance' en 'Power to the People'.

De protestmuziek van de jaren zestig was vóór alles onderdeel van één protestcultuur en verschaften de jonge mensen die in die tijd vochten voor een andere, betere en meer rechtvaardige wereld hun eigen muziek en slogans. De popmuziek die in die jaren aansluiting zocht bij de protestbeweging, werd 'live' uitgevoerd op popfestivals die in die tijd ontstonden. Het meest beroemde festival was 'Woodstock'. Nederland had haar eigen 'Woodstock' in het Rotterdamse Kralingse bos. Het Pinkpop festival, dat nog steeds bestaat, heeft zijn wortels in die tijd.

En dan waren er natuurlijk de platenmaatschappijen die de platen verkochten. Het waren meestal grote multi-nationale bedrijven die de vaak revolutionaire slogans verspreidden. Bob Dylan's platen werden door Columbia (CBS) verspreid en verkocht. Deze multi-national voerde in de jaren zestig in het Amerikaanse blad 'Rolling Stone' ooit de advertentietekst: 'De revolutionairen zitten bij Columbia'. Voor de verspreiding van hun ideeën moesten mensen als Dylan gebruik maken van instanties waar ze eigenlijk veel kritiek op hadden.

De jaren '80: politiek en...

Anno 1988 kunnen we nog moeilijk spreken van een brede protestbeweging vergelijkbaar met die van de jaren zestig. Dat betekent echter niet dat politiek of protest geheel uit de popmuziek verdwenen is. Er zijn nog steeds popartiesten die in hun teksten en in hun optredens politiek laten doorklinken. Popartiesten als bijvoorbeeld **Tracy Chapman** en **Bruce Springsteen** laten een bepaald politiek bewustzijn doorklinken in de teksten van hun songs, verpakt in persoonlijke verhalen. Daarnaast komen we herhaaldelijk songs tegen op de hitparade waarin een duidelijk politiek standpunt wordt ingenomen voor onderdrukten of minder bedeedenen.

Prince

Recentelijk bezette **Eddy Grant** met zijn anti-apartheidslied 'Gimme Hope Joanna' weken lang de topositie van de hitparade. De naam Joanna in de titel staat voor Johannesburg de hoofdstad en zetel van de regering van Zuid-Afrika. Tegelijkertijd met 'Joanna' stond de song 'Beds are Burning' van de Australische groep **Midnight Oil** hoog genoteerd. Hierin wordt gewezen op het onrecht dat de oorspronkelijke bewoners van het Australische continent, de Aboriginals is aangedaan.

Ook **Sting** is een artiest die de politieke stellingname niet uit de weg gaat. 'An Englishman in New York' is een cynische kijk op discriminatie en vreemdelingenbeleid. Sting noemt zichzelf een legale vreemdeling in New York.

Onlangs nog bevolkte de Nederlandse reggae-formatie **Revelation Time** de hitparade met hun anti-apartheidslied 'South-Africa'.

.. multi-media campagnes

Maar er is meer dan deze incidentele politiek getinte hits. Popartiesten hebben in de jaren tachtig regelmatig onderwerpen van aktievoerders overgenomen en de zaken waarvoor ze strijden voor het voetlicht van de wereld gebracht. Het recept dat bij dergelijke manifestaties door popmuziekkanten werd gebruikt is inmiddels duidelijk en is eigenlijk de formule van het 'Concert for Bangladesh', dat in het begin van de jaren zeventig door George Harrison op touw werd gezet om de nood van de daar hongerlijdende bevolking te lenigen.

Organiseer een popconcert met allerlei grootheden en probeer de media (film of televisie) erbij te betrekken. Maak er een plaat van en laat de opbrengst van de verkoop van de plaat en de mediarechten ten goede komen aan het goede doel.

Popartiesten zijn in dit model niet langer de voorhoede van een generatie in protest. Ze lenen veel meer hun naam, die ze gemaakt hebben met het maken van muziek, aan een goede zaak en trachten op die manier geld bij elkaar te brengen en de aandacht op de zaak te vestigen. Er zijn in de laatste jaren vele campagnes gevoerd volgens dit model. Aan het eind van de jaren zeventig engageerden Amerikaanse artiesten, waaronder Jackson Browne, zich tegen atoomenergie en atoomwapens in het 'No Nukes' festival.

In 1981 was er de campagne 'Rock for Kampuchea' ten einde geld te verzamelen voor de hongerende mensen aldaar. Het zogenaamde 'Secret Policeman's Ball' opgezet door onder andere Sting ter ondersteuning van Amnesty International heeft inmiddels al drie edities gekend.

In 1986 werd in Engeland een plaatproject opgezet, 'Anti-Heroine '86', waarvan de opbrengsten bestemd waren voor de opvang van drugsverslaafden. De Verenigde Staten kenden verder projecten ten bate van armen in de VS ('Hands across America') en de noodlijdende Amerikaanse boeren ('Farm Aid').

Afrika

De twee meest omvangrijke initiatieven van het laatste decennium hadden echter betrekking op het Afrikaanse continent. Allereerst was er de actie voor de hongerenden in Ethiopië. Eind 1984 namen een groot aantal Engelse artiesten onder leiding van **Bob Geldof** tezamen een lied op onder de titel 'Do they know it's Christmas?'. In 1985 werd onder het motto 'USA for Africa' in de States het nummer 'We are the World' opgenomen door een koor van Amerikaanse prominente popsterren. Als klap op de vuurpijl werden op 13 juli 1985 drie continenten met elkaar verbonden via 'Live-Aid' concerten in Sydney, London en Philadelphia.

Het tweede belangrijke issue waarop een groot aantal popmuzikanten zich storten was de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. **Little Steven** was de animator van het project 'Sun City-Artists United Against Apartheid'. Het project kreeg onlangs een follow-up in de vorm van een wereldwijd uitgezonden concert vanuit het Wembley-stadion in London ter ere van de 70e verjaardag van de zwarte Zuidafrikaanse vrijheidsstrijder Nelson Mandela, die al ruim vijftientwintig jaar in gevangenschap heeft moeten doorbrengen.

Mede door de aandacht van popmuzikanten voor de apartheid in Zuid-Afrika en voor de figuur **Nelson Mandela** lijkt de laatste momenteel meer dan ooit een symbool te zijn geworden van anti-apartheid en anti-racisme. Eerder was Mandela al lijdend voorwerp van de song 'Free Nelson Mandela' van de Engelse groep **Special A.K.A.** De Senegalese popster **Yousou N' Dour** componeerde een song onder de titel 'Nelson Mandela' en gaf in 1985 zijn elpee die titel mee.

Spiegel

In de jaren zestig konden popmuzikanten tot profeten van een nieuwe tijd worden doordat ze de proteststemmen en de roep om verandering die onder jongeren werd gehoord in hun songs konden laten doorklinken.

In de jaren tachtig is er niet echt een roep om verandering hoorbaar. Toch blijken er popmuzikanten te zijn die aanvoelen dat ze hun faam kunnen gebruiken om onrecht in de wereld aan de kaak te stellen of daadwerkelijk een hand kunnen uitsteken naar mensen in nood.

Pop en politiek blijken nog steeds regelmatig met elkaar in aanraking te komen. In de jaren zestig kon de popmuziek de maatschappelijke stemming waarin de roep om verandering weerklonk weerspiegelen. Heden ten dage lijken popmuzikanten de wereld vaak te willen attenderen op misstanden en onrecht. De protestmuziek van de jaren zestig weerspiegelde het gevoel van een jonge generatie. Veel popmuziek van de jaren tachtig lijkt de jonge generatie een spiegel te willen voorhouden.

Paul Rutten

Vrede verbindt en verplicht

'Vrede verbindt, vrede verplicht' vormt dit jaar het centrale thema van de jaarlijks in september plaatsvindende IKV-vredesweek. Bezinning en verdieping over vrede en gerechtigheid staan centraal. Maar ook acties gericht op het tegengaan van verdere modernisering van de kernbewapening staan hoog op de agenda van de vredesbeweging. Zo ijvert de internationale organisatie International Physicians for the Prevention of Nuclear War, IPPNW, aan wie in 1985 de Nobelprijs voor de Vrede werd toegekend, voor het beëindigen van de kernwapenproeven. Het streven naar een volledig verbod op kernproeven, een Comprehensive Test Ban, is zo oud als de atombom zelf. In deze geschiedenis hebben medici steeds een belangrijke rol gespeeld.

Toen in mei 1945 de Tweede Wereldoorlog in Europa ten einde liep, waren veel wetenschappers die in het kader van het Manhattanproject aan de ontwikkeling van de atombom werkten, fel gekant tegen het uitproberen daarvan. Nazi-Duitsland was immers verslagen, voordat het zelf een atombom had kunnen maken. Daarmee was voor de VS de noodzaak om een kernwapen te ontwikkelen weggevallen. Ondanks deze protesten vond in juli 1945 in de woestijn van New Mexico de eerste kernproef plaats. Spoedig daarna werden Hiroshima en Nagasaki doelwit van atombommen. Het zijn vooral de medische ervaringen van deze gebeurtenissen, die geleid hebben tot een goed begrip van het bijzondere karakter van deze nieuwe wapens.

Militair geheim

In daarop volgende jaren vonden Amerikaanse, Britse en Russische kernproeven plaats. In een aantal gevallen wa-

ren toeschouwers aanwezig. Er zijn voorbeelden bekend van proeven, waarbij militairen als 'proefkonijn' werden gebruikt door hun verplichte aanwezigheid bij kernexplosies op verschillende afstanden daarvan en in verschillende omstandigheden. Zo werd onder meer door een radio-actieve wolk gevlogen. De gegevens en rapporten hierover zijn helaas vaak 'militair geheim' en derhalve niet voor de wetenschap toegankelijk.

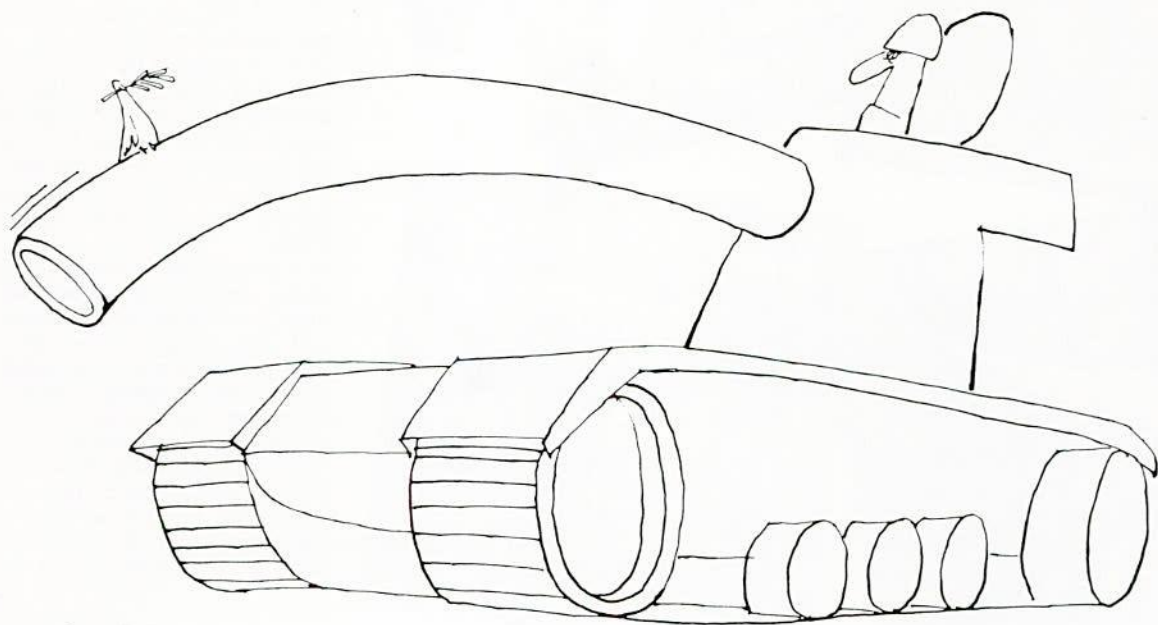
Door de atoomproef 'Bravo', in 1954 op de Bikini eilanden, wordt het begrip 'fall-out' voor het eerst door de publieke opinie als een bedreiging ervaren. De Japanse vissersboot 'Lucky Dragon' werd op meer dan 1000 km afstand van deze proef getroffen door radio-actieve neerslag; dichterbij gelegen eilanden blijken lange tijd onbewoonbaar. Verklaringen van de Amerikaanse regering slagen er niet in de ongerustheid weg te nemen. Tot op de dag van vandaag worden in de Stille Zuidzee proeven genomen. Op het onlangs in Mon-

treal gehouden IPPNW-congres legden artsen uit dit gebied vaak dramatische verklaringen af over de onverklaarbare gezondheidsproblemen, die zij bij hun patiënten aantreffen. Officiële studies en betrouwbare gegevens zijn er niet; de beschikbare informatie is slechts afkomstig van persoonlijke getuigenissen.

De roep om een test-ban bleef bestaan en in 1950 begonnen de VS de SU en Gr. Brittannië de eerste onderhandelingen hierover. Als gebaar van goede wil kondigt Eisenhower een moratorium af op de Amerikaanse kernproeven. De SU sluit zich daarbij direct aan. Maar op 31 december 1959 verklaart Eisenhower, dat hij zich niet langer gebonden acht aan de afspraak. Zijn delegatie bij de onderhandelingen was van mening, dat de mogelijkheid bestond kleine proefexplosies - van het kaliber van de bommen op Hiroshima en Nagasaki - verborgen te houden. Controle op naleving van een eventueel verdrag werd niet mogelijk geacht en daarmee viel een belangrijk fundament van de onderhandelingen weg. Nog hetzelfde jaar hervatten de beide grootmachten met een serie van tientallen explosies, hun proeven.

Opnieuw onrust

De Cubaanse rakettencrises in 1962 geeft nieuw voedsel aan de publieke verontrusting. In diezelfde tijd publiceren Amerikaanse artsen een artikel waarin zij aantonen, dat radio-actieve neerslag de gezondheid van Amerikaanse kinderen bedreigt. Uit een analyse van meer dan 50.000 tanden van kinderen uit alle staten bleek, dat de radio-actieve isotoop Strontium-90, afkomstig uit bovengrondse kernproeven, via de voedselketen in melk terecht kwam en vervolgens in de botten en tanden van kinderen werd opgeslagen. Het spookbeeld van de fall-out stond nu ook voor de eigen, Amerikaanse deur.

Tekening Len Munnik

Deze publicatie vormde een belangrijke politieke daad van de artsen en versterkte de publieke opinie. Mede daardoor werd de basis gelegd voor het beperkte kernstopverdrag van 1963, het LTBT, waarbij kernproeven bovengronds, onderwater en in de atmosfeer werden verboden.

Nog drie verdragen zullen er volgen. In 1968 het Non Proliferatie Verdrag, waarmee verdere verspreiding van kernwapens wordt tegengegaan; in 1974 het Threshold Test Ban verdrag, het zgn. drempelverdrag waarin is vastgelegd, dat kernproeven de 'drempel' van 150 Kt niet mogen overschrijden en in 1976 ten slotte het verdrag inzake kernproeven voor vreedzame doeleinden, het Peaceful Nuclear Explosions verdrag. In al deze verdragen zit een duidelijke politieke lijn: het streven naar een volledig verbod op kernproeven, een Comprehensive Test Ban (CTB).

CTB geen prioriteit

In de eerste jaren van de regering Carter wordt aanvankelijk met succes over een CTB onderhandeld. Nadat de SU een aantal concessies had gedaan ten aanzien van de verificatie, leek niets de totstandkoming ervan in de weg te staan. Door binnenlandse politieke druk komt hierin verandering. Reagan kondigt in 1982 aan dat een CTB niet langer politieke prioriteit geniet, maar wel een doel voor de lange termijn zal blijven. "Kernproeven blijven noodzakelijk om effecten te beoordelen, om nieuwe wapens te ontwikkelen en de betrouwbaarheid van bestaande voorraden te handhaven", aldus het Arms Control and Disarmament Agency in 1983. De Amerikaanse regering beschouwt een CTB als het sluitstuk van een integraal ontwapeningsbeleid. Pas

als op alle terreinen afspraken zijn gemaakt kan een CTB-verdrag afgesloten worden.

Ook de Nederlandse regering ziet een politiek dilemma: eerst een test-ban en dan kernwapens afschaffen of eerst kernwapens afschaffen en dan een test-ban? Zolang dit dilemma bestaat kunnen er wel een aantal interim-maatregelen worden genomen. Zo kunnen parallel aan vermindering van het aantal kernwapens het aantal kernproeven worden verminderd.

Voor een dergelijke salami-tactiek, die in feite sinds de dagen van Eisenhower wordt toegepast, zou iets te zeggen zijn, ware het niet dat de vooruitgang, die is geboekt op weg naar een CTB volledig weg valt bij de vooruitgang en de ontwikkeling op het gebied van de kernbewapening.

Het INF-accoord

Het INF-accoord voegt een nieuwe bouwsteen toe aan het streven naar een CTB. Het ontleent zijn betekenis vooral aan mogelijke toekomstige afspraken en vervolgaccorden. Het Amerikaanse congres spreekt in dit verband van verdere beperkingen in de kernbewapening en van een wijziging van het standpunt inzake SDI.

IPPNW ziet het INF-verdrag ofwel als een eerste stap op weg naar een veiliger en gezondere wereld, ofwel als een placebo (een nep-medicijn; red.) om de publieke opinie, die vraagt om een vermindering van de nucleaire dreiging, mild te stemmen. Respect voor het leven vormt de basis voor de houding, die aan deze publieke opinie ten grondslag ligt.

IPPNW heeft met haar afdelingen in 61 landen de mogelijkheid aan de ver-

NVMP

spreiding van deze gedachte bij te dragen. Zij heeft daartoe onder meer de actie Cease Fire 88 gestart. Wereldwijd wordt op tal van manieren na iedere kernproef geprotesteerd.

De Nederlandse Vereniging voor Medische Polemologie, de Nederlandse afdeling van IPPNW, voert onder meer een briefschrijffactie en organiseert op 17 oktober een internationaal symposium in Rotterdam over een compleet kernstop verdrag.

Vijf en twintig jaar geleden, bij de ondertekening van het beperkte kernstopverdrag, werd beloofd te streven naar een compleet verbod op het houden van proeven. Ook in latere verdragen wordt deze belofte herhaald.

Vrede verbindt, vrede verplicht. Hopelijk zijn de kernwapenmogendheden bereid hun 25 jaar geleden aangegane verplichtingen eindelijk na te komen en zijn zij bereid concrete stappen richting wapenvermindering, in plaats van vermeerdering te zetten. De totstandkoming van een Comprehensive Test Ban Treaty zou een eerste aanzet kunnen zijn.

*drs. Jos M.P. Weerts
(secretaris-buitenland NVMP,
lid van het bestuur van IPPNW)*

Raadsliden - waar en wie

Bureau

Harderwijk
't Harde
Den Haag
Schaarsbergen
Utrecht
Steenwijk
Seedorf (BRD)
Nijmegen
Seedorf (BRD)
Den Helder
Steenwijk
Breda
Arnhem
Oirschot
Hesepe (BRD)
Oirschot
Den Helder
Amersfoort
Blomberg (BRD)
Assen
Amsterdam

Naam

R. O. (Ronald) Battes
L. J. H. (Lex) Beekers
K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer
E. Y. (Ellen) Bremer
M. (Metske) Dekkinga
A. B. (Adri) van Deurzen
J. (Jan) Duijnhouwer
J. J. H. (Hans) Floris
R. P. (Rob) Geene
J. J. (Jaap) Geuze
W. H. (Wim) Heij
C. H. (Kees) v. d. Hilst
C. C. (Tineke) Hundling
S. P. J. (Stef) Kessels
F. G. (Frits) v. d. Kolk
B. J. T. (Ben) v. d. Linden
L. A. (Anuscka) de Man
B. M. (Beernoud) Moojen
J. G. J. (Jan) Nauts
W. (Wim) Reinders
H. (Hans) Schonk

Telefoon kantoor

03410-23911, tst. 2532
05255-2727, tst. 2087
070-166424/166425
085-532774
030-910266, tst. 243
05210-15422, tst. 2643
09-4942814011, tst. 348
080-228200, tst. 145
09-4942814011, tst. 348
02230-52089
05210-15422, tst. 2643
076-273341
085-457311, tst. 2153
040-352913
09-4954613071, tst. 334
040-352913
02230-52089
033-638622, tst. 4221
09-4952357600, tst. 259
05920-58499
020-5865506

Telefoon huis

03417-56628
038-212656
03480-14787
08308-1867
033-803142
05920-56502
09-494284647
04132-66346
09-4942812470
033-753628
05210-13657
013-676578
02991-3525
04760-74188
09-4925651292
04920-28423
072-338627
035-234907
09-4952356621
05920-53015
075-178421

Hoofdraadsman

Stafradsman

Coornherthuis

(vormingswerker)

(vormingswerker)

(raadsman/direkteur)

(raadsman)

K. S. (Kees) Roza

F. (Frank) Spoelstra

J. (Jacques) v. d. Blink

J. (Jan) den Boer

A. H. T. (Ad) Hornis

P. W. M. (Peter) Samwel

03404-14436

03404-14436

03404-14060

03404-14060

03404-14060

03404-14060

020-323785

05709-2575

03404-20568

-

030-937808

03480-20799

De verzwegen oorlog

Het Nederlands-Indonesisch konflikt

Wanneer iemand een tipje van de sluier, die er nog steeds hangt over het Nederlands-Indisch konflikt (1946-1949), tracht op te lichten lijkt het wel alsof een nationale zenuw wordt geraakt. Recentelijk bleek dat nog weer eens overduidelijk toen het er op leek dat dr. L. de Jong, in zijn laatst verschenen deel van zijn omvangrijke geschiedenis, een boekje open zou gaan doen over de militaire ontsparingen die zich destijds in Indië hebben voorgedaan. "Er wordt een smet geworpen op duizenden van onze jongens" was nog één van de meest milde reacties.

De politieke leiders, de opdrachtgevers voor het sturen van troepen en het toepassen van georganiseerd geweld, hebben tot op heden niets nagelaten iedere openheid in deze delikate kwestie in de kiem te smoren. De verantwoordelijke militairen voelden zich dientengevolge evenmin geroepen over deze weinig verheffende periode uit de vaderlandse geschiedenis een boekje open te doen. Zo werd officieel deze oorlog, want dat was het, doodgezwegen.

Toch blijken, in toenemende mate, met name ex-dienstplichtige militairen er behoefte aan te hebben hun ervaringen alsnog naar buiten te brengen. Zo verschenen er de afgelopen tijd diverse boeken over deze periode. Zonder enige twijfel zal het daar niet bij blijven. Zeker niet wanneer men bedenkt dat het, eind volgend jaar, veertig jaar geleden is dat de soevereiniteitsoverdracht plaatsvond.

Uit de stroom boeken kozen we een viertal uitgaven: twee beschouwende en twee recht-uit-het-hart geschreven ervaringen van direkt-betrokkenen.

Politionele akties

Eind november 1986 organiseerde de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht een symposium over het Nederlands-Indonesisch konflikt. Een groot aantal deskundigen onderwierp deze periode

aan een nader onderzoek. De gehouden voordrachten werden gebundeld en onder de titel 'De Politionele Acties' uitgebracht. "Het boek is niet bedoeld als aanklacht, vergoelijking of demonstratie" stellen de samenstellers, prof. dr. G. Teitler en drs. P. M. H. Groen, in hun woord vooraf. En dat klopt ook. Wel bevat deze (herdrukte) bundel stuk voor stuk informatieve bijdragen over allerlei aspecten m.b.t. het konflikt. Zo wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan de financiële aspecten van de politionele akties; vrijwilligers en weigeraars; propaganda, voorlichting, thuisfront; strategie en besluitvorming betreffende de eerste politionele aktie; de positie van de Europese planters; de Indonesische strijdkrachten als onderhandelings thema; het korps Speciale Troepen; de bijdrage van de Koninklijke Marine tot gezagsherstel in Indië. In zijn uitstekende bijdrage over het korps

Speciale Troepen stelt drs. J. A. de Moor dat de oprichting van deze elite-eenheid vreemd genoeg geen zaak is geweest van politici (zoals in nagenoeg alle andere ex-koloniale mogendheden) maar een zaak van het KNIL: "Over de inzet beschikte de legertop zelf. Het korps was *hoog opgehangen* (...). Dit hoge mandaat dekte het optreden in sterke mate".

Belangrijke achtergrondinformatie.

Ontsporingen

Ook dr. J. A. A. van Doorn en W. J. Hendrix gaat het in 'Het Nederlands-Indonesisch konflikt. Ontsporing van geweld' niet om het beschuldigen maar om het verklaren van het geweld, in het bijzonder de excessen. Ook dit boek is een (gewijzigde) herdruk. Nieuw is een essay, over dekolonisatieprocessen zoals die zich na de Tweede Wereldoorlog elders in de wereld voltrokken, dat als inleidend hoofdstuk aan deze nieuwe uitgave is toegevoegd. Ook na herlezing van dit boek kan ik niet anders dan konkluderen dat de auteurs er uitstekend in zijn geslaagd te analyseren waarom en hoe het is gegaan zoals het is gegaan. Vooral m.b.t. wat er is misgegaan. In hun nawoord stellen de auteurs koel vast: "Steeds weer is er voor de opdrachtgever de kans de ogen te sluiten, voor de uitvoerders de kans het geweld te hanteren." Wanneer zich excessen voordoen waar men niet om heen kan, dan ligt het recept klaar: "Richt alle aandacht op individuele ontsparingen - 'soldaat X slaat gevangene' - straf dit individu - 'krijgsraad handhaaft norm' - en houdt de blik zorgvuldig verwijderd van de niveaus die verantwoordelijk waren voor dienstwerfing, de selectie, de opleiding, de inzet en het misbruiken van soldaat X. Kortom sluit de ogen voor het ontstaan van het excès." De geweldsexcessen van de laatste jaren op kazernes in Nederland (hoe verschillend de situatie ook, ten principale gaat het om hetzelfde) laten zien dat de krijgsmacht zijn 'ontsporingen' nog steeds op identieke wijze oplost als men destijds omging met de Indië-excessen. Het boek van Van Doorn en Hendrix reikt dan ook veel verder. Zonder iemand uit te sluiten - integendeel - zouden in het bijzonder politici, krijgsmachtleiding en kaderleden dit boek eens grondig moeten bestuderen... en er vervolgens wat mee doen. Een voortreffelijk boek!

Dagboek

"Voor het huis stond een welkomstboog opgesteld. Binnen trof ik mijn familie aan en een oud geworden krom lopend vrouwtje. Dat was mijn moeder. Ze was in drie jaar twintig jaar ouder geworden. Niemand was in een hoerastemming."

Met deze alleszeggende zinnen beëindigde - 9 april 1950 - de dienstplichtig militair A. van Helvoort zijn dagboek 'De verzwegen oorlog'. Op 14 mei 1947 vertrok de negentienjarige Van Helvoort uit Vlijmen als hospik met zijn onderdeel naar Indië. "Officieel om orde en rust te gaan herstellen" in Nederlands Indië, maar "De Nederlandse regering belazert haar zonen", want "Niets bleek minder waar: de troepen werden een echte guerrilla-oorlog ingegaagd".

Gedurende zijn bijna driejarig verblijf in Indië neemt hij met zijn eenheid o.a. deel aan de twee politionele acties. Over de hoge heren in Den Haag ("die heren met dikke sigaren achter hun bureau") en het kader ("geen enkel vertrouwen meer in onze luitenant en de twee onderofficieren" en "bij dit soort incidenten zie je nooit een arts meegaan") oordeelt hij soms, en niet zonder reden, heel scherp. Eerlijk beschrijft hij zijn toenemende depressieve gevoelens, zijn slechter wordende konditie, zijn heimwee, zijn angsten ("zodra de duisternis invalt") en zijn afwerende zin om met thuis te corresponderen. Op de dag van de soevereiniteitsoverdracht, toen er een einde kwam aan deze oorlog, schrijft hij bitter: "Het is om te huilen, alle ellende is voor niets geweest."

'De verzwegen oorlog' is zomaar een dagboek van zomaar een soldaat. Overigens wel een boek dat het dubbel en dwars verdient om gelezen te worden. Het gaat namelijk niet alleen om Indië, maar over iedere soldaat, ongeacht waar en wanneer, die in de 'rotzooi' terecht komt.

Het vergeten leger

In 'De heren worden bedankt' verwoordde Ant. P. de Graaff op treffende wijze datgene wat tienduizenden Nederlandse militairen in Indië hadden meegemaakt. Onlangs verscheen een tweede - zeker zo goed - boek van zijn hand: 'De weg terug. Het vergeten leger toen en nu'. Dit boek is als volgt opgebouwd. Allereerst geeft het weer wat 19 ex-Indië-gangers ervaren toen ze, na 37 jaar, Indonesië weer terugzagen. Twaalf van hen liepen dezelfde patrouille die ze in 1949 tientallen keren hadden gelopen en waarbij enkele maten waren gesneuveld. Deze tocht nu werd door de deelnemers als een therapeutisch proces ervaren. Tegenover deze hedendaagse ervaringen plaatst de auteur opnieuw belevenissen uit het bewogen laatste Indië-jaar.

Verspreid over het hele boek loopt het verhaal 'Serdadu Belanda' (Hollandse soldaat) over de wederwaardigheden van een Indië-bataljon. Ingevoegd, zegt de auteur in zijn voorwoord, "om het verhaal voor alle oud-Indië-militairen leesbaar te maken".

In mijn beleving is het, juist daardoor, nog veel meer geworden. Het verhaal over de ondervonden ellende, de angst en de kameraadschap is zo invoelbaar

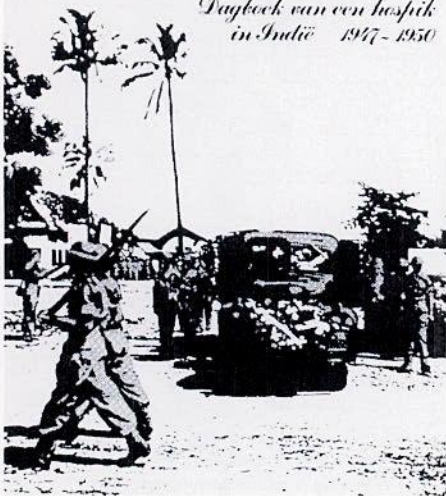
dat iedere militair, ongeacht tijd en plaats, veel in het hier beschrevene zal herkennen.

"We vochten alleen voor onszelf en voor onze kameraden, niet voor de regering, niet voor de zaak. Die oorlog was helemaal zinloos, hartstikke fout", zegt De Graaf in een afsluitend interview. Dat had net zo goed opgemerkt kunnen worden door een terugkerende Franse militair uit Algerije, of een Amerikaan uit Vietnam of een Rus uit Afghanistan. Het is de geschiedenis van 'de universal soldaat' die De Graaff vertelt.

Wim Heij

A. van Helvoort DE VERZWEGEN OORLOG

*Dagboek van een hospik
in Indië 1947-1950*

'De Politionele Acties' o.r.v. prof. dr. G. Teitler en drs. P. M. H. Groen. Uitg. De Bataafsche Leeuw, Amsterdam, f 39,50.

'Het Nederlands/Indonesisch conflict. Ontsporing van geweld' door prof. dr. J. A. A. van Doorn en W. J. Hendrix. Uitg. De Bataafsche Leeuw, Amsterdam, f 41,-.

'De verzwegen oorlog. Dagboek van een hospik in Indië. 1947-1950' door A. van Helvoort. Uitg. Xeno, Groningen, f 25,-.

'De weg terug. Het vergeten leger toen en nu' door Ant. P. de Graaff. Uitg. Van Wijnen, Franeker, f 18,75.

Goodmorning Vietman

Robin Williams speelt grootse discjockey!

De Oscar voor de beste mannelijke acteur is dit jaar naar de verkeerde gegaan. Niet Michael Douglas had het kostbare beeldje moeten krijgen voor zijn weinig sterke rol in Wallstreet, maar Robin Williams, voor zijn onnavolgbare portret van de discjockey Adrian Cronauer in *'Goodmorning Vietnam'* van regisseur Barry Levinson. Wat Williams hier laat zien, zal hij misschien nooit meer kunnen evenaren, want een script dat hem zo volkomen op het lijf geschreven is, komt waarschijnlijk maar één keer voor!

Adrian Cronauer heeft werkelijk bestaan. Hij was een wat steile militair, die in 1965 naar Saigon kwam om met een radioprogramma de troepen te vermaken. Hij kreeg voor elkaar dat de tamme muziek die tot dan toe werd gedraaid, werd vervangen door pittige rocknummers, en de slogan Gôôôôôd-morning, Vietnam!, waarmee Robin Williams in de film elke uitzending begint, is wel degelijk een uitvinding van deze Cronauer geweest. Maar hij zou er niet over hebben gepeinsd om in opstand te komen tegen zijn superieuren, zoals in de film wel gebeurt. Levinson heeft gewoon wat doorgeborduurd op de figuur van Cronauer, en er een regelrechte activist van gemaakt!

Wanneer de film begint, en Cronauer door z'n adjudant van het vliegveld in Saigon wordt opgehaald, weet je al dat ie niet meer stuk kan. Onafgebroken strooit Williams, met z'n elastieke gezicht en z'n lepe blik, grappen, opmerkingen, commentaar en eigen filosofieën om zich heen. Hij vertelt dat hij net uit Griekenland komt, waar 'alle vrouwen op Zorba lijken'. Hij is tamelijk onorthodox gekleed, en dat levert onmid-

dellijk al een aanvaring op met zijn superieuren, maar de gewone soldaten en de staf van het hoofdkwartier zien wel in, dat ze met deze man een heel plezierig soort tijdbom binnen hun muren hebben gehaald. Binnen aanzienbare tijd heeft hij, zowel in het veld als binnen de kazernes talloze fans.

De scène waarin hij aangekondigt dat hij de muziek wat wil veranderen, is een van de gemakkelijkste van de film, omdat zijn tegenspeler een humorloze commandant is, die tot dan toe het programma verzorgde, en dat deed met platen van Percy Faith en James Brown. Een hele makkelijke natuurlijk voor Williams, om met zo'n tuthola eens lekker de draak te steken en hij haalt er alles uit wat er in zit. Ernstiger wordt het, wanneer hij ontdekt dat de aanvoer van troepenversterkingen voor de manschappen verborgen wordt gehouden. Alle telexberichten worden streng gecensureerd, zodat het feit dat de 'schermselingen' bezig zijn te escaleren tot een echte oorlog, binnenskamers blijft. Cronauer windt zich daar zo over op, dat hij de regels regelmatig overtreedt. Je voelt al aankomen dat hij op den duur

niet te handhaven zal zijn.

Naast de scènes waarin we Cronauer in z'n studio aan het werk zien (veel van die stukken mocht Williams helemaal improviseren), volgen we hem ook op straat, in Saigon. Hij ziet op een ogenblik een beeldig Vietnamees meisje lopen. Wanneer hij haar volgt, blijkt ze Engelse les te krijgen van een collega van Cronauer. Al snel staat hij natuurlijk zelf voor de klas, en leert hij de Vietnamezen handzame krachttermen, waarmee ze zich in de jungle van New York of Chicago uitstekend zouden redden...

De broer van zijn Vietnamese vlam, die veel doet om Cronauer met haar in contact te brengen, speelt een cruciale en aangrijpende rol in deze film, die bepaald niet alleen maar om te lachen is. 'Ik vond het fantastisch om de rol te kunnen spelen, omdat ik op die manier het Vietnamese volk kon laten zien als mensen van vlees en bloed, en niet alleen maar als de vijand. Want wij zijn net zo goed de vijand', zei Williams na afloop van de opnamen. Dat lijkt een obligaat tekstje, maar als je eenmaal hebt gezien met hoeveel inzet, hoe ontroerend en eerlijk Williams zich van zijn taak heeft gekweten, dan kun je echt geloven dat hij 't nog meent ook. Forest Whitaker, die zijn adjutant speelt, is binnenkort te zien als Charlie Parker in Clint Eastwoods meesterwerk 'Bird'. Maar ga eerst maar naar 'Good-morning Vietnam' kijken.

Leo van Opzeeland

Robin Williams als de discjockey Adrian Cronauer aan het werk...

...en met zijn Vietnamese geliefde

film

in 't kort

A world apart

Nadat Sir Richard Attenborough de boeken van Donald Woods en diens relatie met de vermoorde zwart Zuid-Afrikaanse activist Steve Biko aangrijpend heeft verfilmd, is dit actuele politieke onderwerp opnieuw verwerkt tot een schitterende film, die niemand onberoerd zal laten. Chris Menges, die grote faam verwierf met zijn camerawerk in 'The killing fields' en 'The mission', maakt met 'A world apart' zijn regiedebuut. De film is gemaakt naar het boek dat Shawn Slovo schreef over haar jeugd als kind van twee ouders, die meer met hun politieke missie bezig waren dan met hun gezin. Toen ze jong was, had ze het daar erg moeilijk mee, en vanuit haar optiek wordt het verhaal verteld.

Barbara Hershey en Johdi May in 'A World apart'

De namen zijn veranderd. Vlak na het begin van de film gaat Gus Roth, een marxist die regelmatig publiceert tegen het apartheidsregime, in ballingschap. Zijn vrouw Diane, een journaliste, blijft met haar drie dochtertjes in het land en schaart zich, zichtbaar voor iedereen, aan de kant van de zwarten.

Als zij wordt gearresteerd, dreigt haar gezin, overgelaten aan haar moeder, ten onder te gaan aan de moeilijkheden. Molly, de veertienjarige dochter, wordt overal buiten gehouden en kan daardoor de beweegredenen van haar moeder moeilijk begrijpen. Na een lange gevangenschap komt Diane vrij, ziek en gebroken. Jaren later zal ze door een bombrief op de redactie van haar krant omkomen.

Barbara Hershey is schitterend als de vrouw, die zo fanatiek met de grote zaak bezig is, dat ze haar kinderen consequent op de tweede plaats stelt. Jeroen Krabbé, al is hij maar kort in beeld, maakt indruk als de vader. Maar de Oscar mag van mij gaan naar de 13-jarige Johdi May, die Molly speelt. Ze kreeg er in Cannes al een prijs voor. De film is zeer sober van toon, en laat vrij-

wel nergens echte gewelddaden, martelingen of onnodig bloedvergieten zien. En dat blijkt ook absoluut niet nodig, want de beelden omlijst door de muziek van Hans Zimmer, zeggen zo al genoeg.

Red heat

Geloof het of niet, de nieuwe film van Arnold Schwarzenegger is werkelijk onderhoudend! De spierbundel speelt een Russische politie-agent die naar Chicago wordt gestuurd om een drugsdealende landgenoot op te halen. In Amerika wordt hij geassisteerd door een typische 'American cop', en het uitwisselen van hun diverse gewoontes, het leren kennen van elkaars beweegredenen en innerlijke emoties, vormt een even be-

Arnold Schwarzenegger en Jim Belushi in 'Red heat'

langrijk deel van de film, als de handeling zelf. Walter Hill kwam op het idee om Schwarzenegger als Rus te casten, en kreeg voor het eerst toestemming om te filmen op het Rode Plein in Moskou. Algemeen wordt de film als 'glasnost-policier' omschreven, vanwege het broederlijk samenwerken van de beide agenten. Jim Belushi speelt de cop.

The Milagro beanfield war

Eindelijk komt Robert Redford met een nieuwe film, waarbij hij weer als regisseur optreedt en opnieuw scoort hij zeer hoog, precies als met 'Ordinary people', waar hij onmiddellijk een Oscar voor kreeg. In 'The Milagro beanfield war' zien we hoe een kleine boer het opneemt tegen een machtige projectontwikkelaar. En nog wint ook. Behalve dat het om het stukje grond van de boer gaat, draait de film natuurlijk, in een groter perspectief, om het behoud van menselijk geluk en culturele waarden

Christopher Walken in 'The Milagro beanfield war'

tegenover de allesverslindende economische groei, die maar aan weinigen ten goede komt.

Redford wil dan wel niet in de politiek, maar met deze film maakt hij zijn democratische sympathieën meer dan duidelijk! De film is een lichtvoetig, vriendelijk getoonzet werkstuk geworden, met uitsluitend optimaal bezette rollen. Christopher Walken is een steile federale politiemannet, die de toenemende onrust in het dorp absoluut niet aankan, Sonia Braga is een garagiste, die met een petitie haar mede-dorpelingen langs gaat, en John Heard is een advocaat annex journalist, die ruchtbaarheid aan de zaak geeft. Niet missen!

Coming to America

Eddie Murphy in een romantische rol, kan dat wat worden? Deze ruwe klant, met z'n bijtende grappen en z'n grote mond als bedeesde, verliefde prins? Reken maar, en Eddie brengt het er verrassend goed af! In 'Coming to America' speelt hij de rol van de Afrikaanse kroonprins Akeem, die er genoeg van begint te krijgen dat alles voor hem wordt geregeld. Hoewel zijn ouders een prachtige bruid voor hem hebben klaargestaan, wil hij voor die belangrijke be-

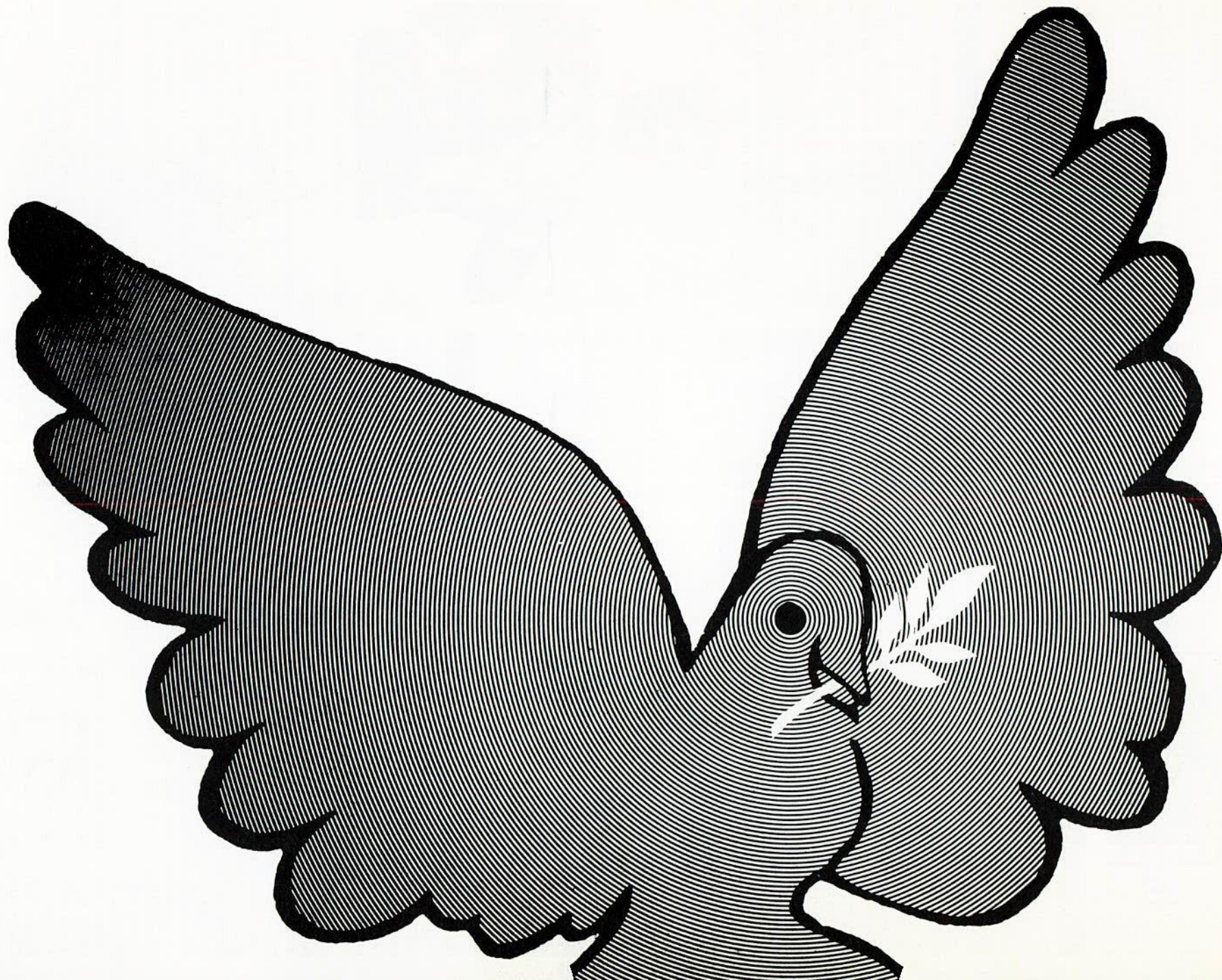

Eddie Murphy in 'Coming to America'

slissing voor één keer zijn eigen voorkeur volgen en hij reist met zijn rechterhand, Semmi, naar New York. Hij verzwijgt dat hij rijk is (wat niet moeilijk is, omdat al gauw al z'n bagage wordt gestolen), want hij wil op zijn eigen persoonlijkheid beoordeeld worden. Natuurlijk ziet hij al snel een mooie donkere typiste, en het klikt wonderwel. Tot ze er achterkomt dat hij tegen haar gelogen heeft...

John Landis had een royaal budget tot z'n beschikking en hij heeft dan ook fors uitgehaald met dure kleding en decors. Tel daar nog bij op de vier verbluffende dubbelrollen die Eddie ook nog voor z'n rekening neemt, en je zult je geen seconde vervelen.

L.v.O.

rede moet je maken la paix ça se fait
FRIEDEN SOLL MAN MACHEN
MAKE PEACE МІР НАЦО СОЗДАТЬ

?

vragen staat vrij

Het is al weer jaren geleden.
Hij wilde met mij praten,
zo spoedig mogelijk.

Dienstplichtig was hij,
enkele weken in opleiding,
een jongeman, 19 jaar,
weinig woorden,
ongecomplceerd.

Hij raakte in de war.
Het was niet de andere leefstijl,
niet het van huis zijn,
niet de onbekende mensen.

Dat kón toch niet:
je trainen
in het gebruik van wapens,
doden,
ook mensen
als jezelf,
ook: onder bevel.

Dat kón toch niet:
verantwoordelijkheid nemen
voor het beëindigen van leven
van een ander.

Dat kón toch niet:
conflicten,
die alleen zo
en met oorlog...
Als mensen dat toch niet willen...

Dit mocht hij niet.
Hij zou zichzelf verachten,
respect verliezen
voor zichzelf,
voor anderen.

Dat kón toch niet:
dat hij later
zijn kinderen moest vertellen
dat hij in het leger
in deze opleiding was!

Hij deed een beroep op de wet gewetensbezwaren.
In enkele gesprekken
loste zijn verwarring op,
werden zijn vragen helder.
Voor mij
Voor u
Liet hij ze achter?

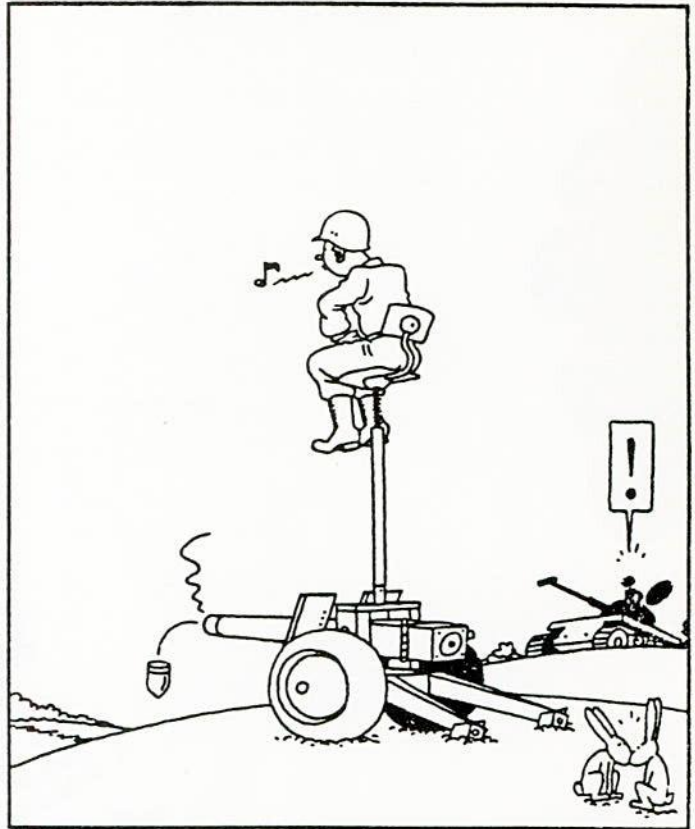
Steven

NIET ZO

ER GEBEUREN NOG STEEDS VEEL ONGELUKKEN IN HET LEGER. DAT KOMT, OMDAT DE GENERAALS BIJ DE AANSCHAF VAN WAPENS TE WEINIG LETTEN OP DE VEILIGHEID VAN JAN SOLDAAT.

MAAR ZO!

HET IS DE HOOGSTE TIJD DAT DAAR EENS WAT AAN GEDAAN WORDT. VEILIG OORLOGVOEREN VERHOOGT BOVENDIEN HET MOREEL VAN DE MANSCHAPPEN. ZO SNIJDT HET MES AAN BEIDE KANTEN.

Het werk van tekenaar/ontwerper Joost Swarte beweegt zich in het grensgebied van de strips en de beeldende kunst. Naast strips maakt deze veelzijdige kunstenaar illustraties, boekomslagen en affiches. In 1984 ontwierp hij een serie kinderpostzegels waarvan er één werd uitgeroepen tot de mooiste zegel van het jaar (bekroond met de Italiaanse Adiagio-prijs).

Lange tijd was Swarte's werk bekender in het buitenland dan in Nederland. Uitgaven van zijn werk verschenen werkelijk jaren eerder in bijv. Frankrijk (o.a. 'L'Art Moderne') dan in eigen land. Langzamerhand komt daar nu toch verandering in. Zijn 'Moderne Kunst' verscheen in 1986, een overzicht van zijn werk was eind vorig jaar tentoongesteld in Haarlem en binnen afzienbare tijd komt zijn nieuwe bundel 'Cultuur en Techniek' uit. Voor de lezers van Vrij

Nederland was Swarte al heel lang geen onbekende. Sinds 1976 is zijn werk regelmatig in dit opinie-weekblad te bewonderen (o.a. omslagen van de Kleurenbijlage) en vanaf 1982 verzorgde hij in dit blad de rubriek 'Niet zo, maar zo!'. Een rubriek die het best te omschrijven is als uit het leven getekende praktische tips: De 'niet zo'-prent toont een min of meer bekend voorkomend probleem terwijl in de 'maar zo'-tekening Swarte zijn creatieve oplossing geeft.

Van deze kostelijke 'Niet zo, maar zo!'-tekeningen verscheen onlangs de derde bundeling. Voor liefhebbers van het werk van Joost Swarte behoeft dit boekje geen aanbeveling, voor hen die onbekend zijn met zijn werk een leuke kennismaking.

'Niet zo, maar zo!' door Joost Swarte is een uitgave van De Harmonie/Het Raadsel, Amsterdam, f 14,90. (WH)

De Amerikaanse sportdroom

Engeland is al enige weken een gespleten natie, omdat Sebastian Coe niet naar de Olympische Spelen mag. Een typisch komkommerprobleem natuurlijk, maar het kenmerkt ook de Engelse houding ten opzichte van sport. Een houding die niet alleen te maken heeft met schoonheid (Coe is vermoedelijk de 'mooist' lopende atleet die Groot-Brittannië ooit heeft voortgebracht), maar ook met compassie voor de verliezer, voor de underdog.

De Amerikaanse wereldrecordhouder op de 400 meter horden, Edwin Moses, haalde zich de woede van hele Engelse volksdelen op de hals toen hij onlangs de afwijzing van Coe, bij gelegenheid van een der grote gala, becommentarieerde als volkomen terecht. "Olympische afvaardiging moet verdiend worden", zei Moses, "Coe heeft die afvaardiging klaarblijkelijk niet verdiend. Wat mij in Europa altijd opvalt is, hoe er gemekkerd en geklaagd wordt. Kijk nou eens hoe het in de Verenigde Staten gaat. Eén wedstrijd om je te kwalificeren en als je om wat voor reden dan ook niet bij de eerste drie komt, ga je niet naar de Spelen. Greg Foster had zijn arm gebroken, loopt nog half gespalkt en verliest. Niemand die van hem een klacht heeft gehoord, terwijl ook hij wereldrecordhouder is."

Mentale hardheid

In Amerika waren krantekoppen als 'Foster moet naar Seoul' ondenkbaar geweest, in Engeland stonden ze (maar dan met de naam Coe in plaats van Foster) over de volle breedte van de pa-

gina's. Het is interessant die enorme verschillen in benadering te bezien, maar interessanter is nog de vraag welke benadering in de sport de voorkeur verdient. En dan lijkt er op het standpunt van Moses nogal wat af te dingen, hoe verfrissend het ook mag lijken om in Europa van 'het gezeur en gemekker' af te komen.

Het grote voordeel van de Amerikaanse instelling is de 'mentale hardheid' die erdoor wordt gekweekt. Hoe vaak wordt in Nederland en andere Europese landen niet gehoord, dat een of andere atleet pap in de benen had, blokkeerde, tussen de oren niet goed bezig was, kortom te gronde ging aan de 'spanning'. Spanning wordt in Europa dikwijls ongezonde spanning, omdat ze ten koste gaat van de concentratie en de souplesse. Een Amerikaan kent maar één spanning: zo hard mogelijk gaan; dáárop moet de hele concentratie gericht zijn. Niet op allerlei nevenfactoren zoals blessures, luidruchtig publiek of slecht passende schoenen. Die verwaarlozing van nevenfactoren kan zelfs zo ver gaan, dat een befaamd atleet als Brisco tijdens een kwalificatie-wed-

strijd een schoen verliest, omdat die te slordig was vastgemaakt. Zelfs hebben Amerikaanse sprinters zich voor een Olympische finale al eens verslapen.

Overvloedig aanbod

Maar die 'mentale hardheid' in de Amerikaanse sport heeft dikwijls ook iets van grootheidswaanzin. En die komt de Amerikanen maar al te dikwijls duur te staan. In het zwemmen en in veel onderdelen van de atletiek is Oost-Duitsland met zijn zestien miljoen mensen superieur. Niettemin laten de Amerikanen rustig een zwemster of atlete thuis die toevallig bij de Olympische selectiewedstrijden geblesseerd of anderszins ongesteld is. Een nauwkeurige, wetenschappelijke begeleiding van topsporters is in Amerika niet nodig (wordt gedacht), omdat er altijd vervangers van voldoende kwaliteit zijn.

Het aanbod is inderdaad overweldigend, maar niet in alle takken van sport en niet op alle onderdelen. Neem de atletiek. Zwarte Amerikanen gaan sprinten, desnoods hordenlopen, want daar ligt hun talent en voor het polsstokhoogspringen (bijvoorbeeld) moet je een dure accommodatie hebben, duur materiaal, een duur krachthonk en een dure trainer. Dus heeft Amerika een overvloed aan (zwarte) sprinters en nauwelijks zwarte polsstokhoogspringers. In het Engels heet atletiek track and field; op de track is zwart de voorkeurskleur, op het veld wit. Op de track is Amerika een superieure atletieknatie, op het veld stelt Amerika nauwelijks iets voor.

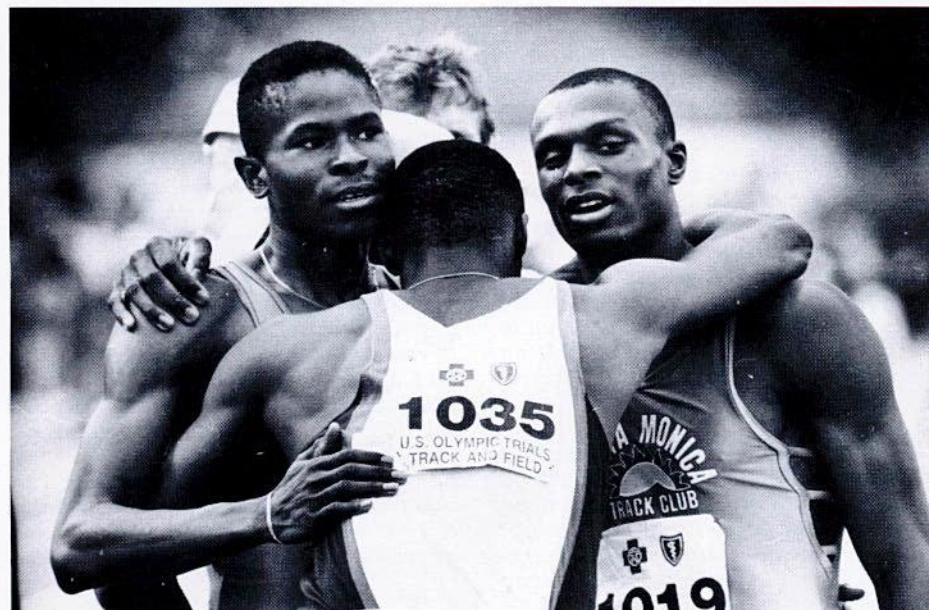
Grootheidswaan

De witte verslaggevers zijn natuurlijk lyrisch over de zwarte prestaties. Maar alleen als het gaat om wereldrecords of Olympische titels. In een Amerikaanse krant lees je niet, dat Florence Griffith of Carl Lewis een ongeëvenaarde gratie van bewegen aan de dag leggen, zoals je dat in Europese wel (over Griffith én Sebastian Coe) leest. Amerikanen schrijven over succes en zijn hoogst verbaasd als andere Amerikanen dat succes niet hebben.

Het is natuurlijk ook een opvoedingskwestie. Elke Amerikaanse boreling is (in de ogen van de ouders) een toekomstig president of op z'n minst een toekomstig Olympisch kampioen. Met deze grootheidswaanzin is zelfs een deel van de zwarte bevolking geïnfecteerd. Een ander deel heeft aanzienlijk bescheidener en reëler doelen: gewoon iets meer bereiken in het leven dan de voorgaande generatie. Of: de armoede ontlopen.

Voor Europese begrippen blijft de Amerikaanse samenleving en derhalve ook de sport een vreemd, vaak onbegrijpelijk een daardoor toch ook fascinerend fenomeen. Een confrontatie met de Europese 'stijl', zoals in Seoul op uitbreken staat, blijft dan ook hoogst interessant. Hoe karikaturaal de Olympische Spelen in veel opzichten ook zijn geworden.

Hans van Wissen

Amerikaans overvloed aan talent (op de 400 meter): Everett, Reynolds en (Steve) Lewis.

gedicht

"Als er één kunstuiting bestaat die ons tegenwoordig als een geeuwend nijlpaard doet vastkoken aan de oevers van verveling, dan is het wel de poëzie. Dat komt doordat veel hedendaagse dichters zich hebben toegelegd op het figuurzagen van fletse stillevens, die geen enkele aantrekkingskracht bezitten."

Met deze zinnen leidt Arthur Lava de bundel 'Maximaal', het werk van elf Nederlandse en Vlaamse dichters, in. Dichters die meer verschillen dan overeenkomsten hebben. Wat hen echter verbindt is de voorliefde voor beweging en de hang naar het extraverte. In ieder geval "poëzie die over de rand van bezonnenheid heen kijkt."

Uit deze inderdaad verrissende poëziebundel kozen wij het hiernaast afgedrukte gedicht, 'Stationshal Arnhem', van René Stoute.

'Maximaal', samengesteld en ingeleid door Arthur Lava, bevat werk van elf Nederlandse en Vlaamse dichters, te weten: René Huigen, Tom Lanoye, K. Michel, Bart Brey, Dalstar, Frank Starik, Joos Zwagerman, Johan Joost, Pieter Bosma, René Stoute en Arthur Lava. Uitg. In de Knipscheer, Haarlem, 1988. f 25,—.

STATIONSHAL ARNHEM (kerstochtend 1985)

Wegens 1 trein te vroeg
een half uur gewacht &
het leven bespied
in de hal van station Arnhem
waar aangetroffen:

een kroketten-automatick
(tevens voor nasischijven
en ballen gehakt)
een lektuurkiosk
een slipesautomaat
een bloemist
een reisbureau
een petit-restaurant
een muur met leunende

neger

als onmiskenbare vertegenwoordiger
van provinciale zelfkant
waarbij te denken valt aan:

drugs

& een wat oudere heer
die zogenaamd geïnteresseerd
een aanplakbiljet bestudeerde
ongedurig vanuit ooghoek keek
op jacht naar treinjongens
zonder te beseffen dat op zijn rug,
losgeschoten uit zijn boord,
een van zijn bretellen
kokette wijpjes maakte.

prikkels

Is het hier oorlog?

Na enige weken vakantie, terugkerend op mijn militair onderdeel, was daar bij aanvang dienst op de maandagmorgen een protest-demonstratie bij de poort. Een 50-tal jongeren hielden spandoeken omhoog met de tekst: 'Is het hier oorlog?'

Tijdens mijn vakantie had ik in de media niets vernomen van enige oorlogshandelingen binnen onze nationale grens. Ook de status van mijn broodvoorziening bij mijn aankomst was niet bepaald in de hoogste vorm van paraatheid.

Bij nader inzien bleek het de anti-militaristische wandelclub te zijn. Na hun diskwalificatie voor de Nijmeegse Vierdaagse lopen ze een alternatieve vierdaagse. Dit keer in het noorden van ons land, langs de diverse militaire objecten. De demonstratie bleef binnen de regels van de openbare orde en beperkte zich tot het uitdelen van een geel pamflet. Daarin stond het doel van de wandeltocht n.l. 'om zo te laten zien dat

ook na het sluiten van het verdrag over kruisraketten en de SS-20 het militarisme grotere vormen aanneemt.'

Nou heb ik altijd moeite met het woord militarisme. In Kramer staat achter dit woord: 'het streven naar grote macht van het leger' en 'soldatengeest'. Voor de 'grote macht van het leger' lijkt mij in onze parlementaire democratie geen enkele ruimte aanwezig. Prins Bernhard heeft eens gezegd dat de Tweede Kamer een tijdje op non-actief moest. In dat geval gaan we de verkeerde kant op. Zolang Van Eekelen en Van Houwelingen in het parlement verantwoording afleggen voor het functioneren van de moderne krijgers maken we ons geen zorgen over die macht. De krijgers zelf streven niet naar macht, doch naar een naasthogere rang en dat is ook legitiem.

Die 'soldatengeest' lijkt mij in onze vaderlandse verhoudingen ook geen gevaarlijke factor. Natuurlijk merk je dat bij de Vierdaagse van Nijmegen, maar daar is die gebeurtenis ook door ontstaan. Wie daar gevoelig voor is, moet daar niet aan deelnemen. Voor die soldatengeest is het hoogtepunt in het leven om op de laatste dag in de St. Annastraat, met de borst vooruit langs de eretribune te paraderen.

De anti-militaristische wandelclub heeft als embleem een gebroken geweepte, waarop een voet staat met daarboven de tekst 'is het hier oorlog?'. Het gebroken geweepte is bekend uit de dertiger jaren. Als speldje werd het gedragen door degenen die het ook oneens waren met het leger van toen.

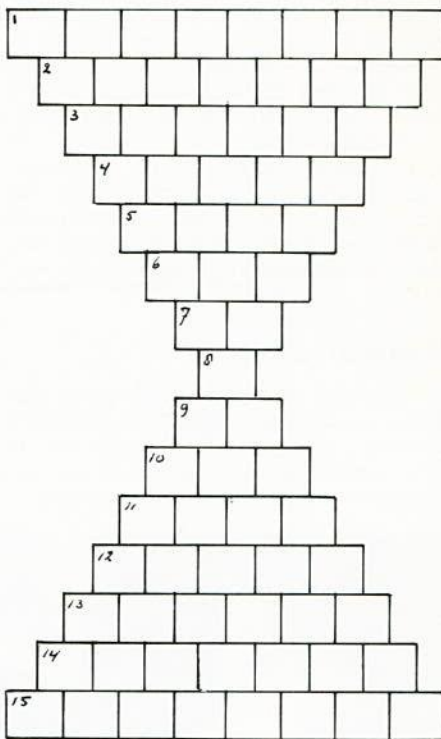
EGO puzzle

Zandloper

De oplossing van de beroepen op de visitekaartjes in het juli/augustusnummer luidde als volgt: oogarts, inbreker, winkelier en wielrenner.

Hieronder weer eens een zandloper, waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande, eerst minus één en later plus één letter. De omschrijvingen van de gezochte woorden luiden:

1. treffende gelijkenis (8 letters) 2. praten (7) 3. uitdrukken (6) 4. vruchten (5) 5. roemen (4) 6. getal (3) 7. voegwoord (2) 8. klinker (1) 9. bijwoord (2) 10. roem (3) 11. maal (4) 12. gil (5) 13. vogel (16) 14. steker (7) 15. soort spies (8).

Maar diezelfde mensen sloten zich ook aan bij een internationaal leger om tegen het fascisme van Franco in Spanje te vechten. We weten hoe dat is afgelopen, enkelen kwamen terug. Zij werden bij hun terugkomst in ons land niet gehuldigd, raakten zelfs hun Nederlands staatsburgerschap kwijt.

Een gebroken geweepte hebben ze nooit meer gedragen, omdat ze wisten dat het kwaad helaas niet altijd zonder dat middel te bestrijden is.

Cor Out

40 jaar Humanistisch Thuisfront

De episode van 'onze jongens in Nederlands Indië – zoals Indonesië toen werd genoemd – ligt al weer zo'n veertig jaar achter ons.

Vanuit verschillende konfessionele organisaties kwam een brieven- en pakketjesstroom op gang naar Indonesië. Niet-kerkelijke militairen bleven hiervan verstoken. Om daar verandering in te brengen werd in 1948 door de werkgroep 'Humanistisch Sociaal Maatschappelijk Werk' van het Humanistisch Verbond het 'Thuisfront Humanitas' opgericht. De militairen overzee hadden echter ook behoefte aan advies en begeleiding, onder meer inzake huisvesting, werkgelegenheid en relationele problemen. Zo groeide de organisatie uit tot de 'Stichting Humanistisch Thuisfront' die op 14 oktober a.s. haar 40-jarig jubileum viert.

In 1964 werd de Dienst Humanistisch Geestelijke Verzorging bij de Krijgsmacht opgericht, die de taak van geestelijke verzorging op humanistische grondslag en het verstrekken van raad, bijstand en hulp aan militairen en hun familie van het Humanistisch Thuisfront overnam.

HMT's

Traditiegetrouw werden in de eerste jaren na 1945 bij iedere nieuwe legerplaats zowel een protestants als een rooms-katholiek militair tehuis gebouwd. Pogingen om ook humanistische militaire tehuizen te openen werden niet direct met succes bekroond. Van de zijde van konfessionele politieke partijen – waarvan de meeste nu in het CDA verenigd zijn – kwam fervente tegenstand. Maar na aanhoudende strijd kon in 1954 een eerste HMT worden geopend in Nunspeet. Later volgden in 1959 't Harde, in 1964 Havelte en

in 1967 Seedorf. Daarnaast organiseerde het Humanistisch Thuisfront vanaf 1951 in het Adlerhuis te Amersfoort cursussen handenarbeid. In 1975 werd dit huis gesloten.

Humanistische oecumene

In een identiteitsrapport van de Stichting Humanistisch Thuisfront werd in 1982 nog gesteld dat het Humanistisch Thuisfront als jongste der drie tehuisorganisaties en gestoeld op haar beginselen, zich steeds op het standpunt heeft gesteld dat een zo groot mogelijke samenwerking met de beide andere thuisorganisaties – die PMT en KMT's exploiteren – zou leiden tot een meer volkomen dienstbetoon aan de militair. Met gevoelens van teleurstelling werd toen gekonstateerd dat die opvatting vooralsnog niet door de andere organisaties werd gedeeld.

Inmiddels is gebleken dat toch een ver-

andering in het denken heeft plaatsgevonden.

De drie tehuisorganisaties staan op het zgn. 'Collectenplan'. Hieraan is de toestemming gekoppeld om in een vastgestelde week straatkollektes te mogen houden. Ook wordt dan door de NOS zendtijd op radio en televisie beschikbaar gesteld. Een groot deel van de giften voor de konfessionele organisaties komt weliswaar via de kerkkollektes binnen, maar zij kunnen de straatkollektes en, evenmin trouwens als het Humanistisch Thuisfront, de zendtijd op radio en televisie niet missen.

Nu dreigen de drie thuisfronten van het 'Collectenplan' te worden afgevoerd, omdat wij alle drie afzonderlijk niet voldoen aan de toelatingscriteria. Met ons drieën gezamenlijk voldoen we daar echter wel aan en je voelt het al: er volgden gesprekken over samenwerking. Tot mijn vreugde moet ik zeggen, nadat ik zelf enkele van die gesprekken heb meegemaakt, dat er sprake is van oprechte inzet om tot verdere samenwerking te komen.

Korrespondentie inzake fondsenwerving naar overheden en regulerende instanties zal onder één gezamenlijk briefhoofd worden gevoerd. Dus een eerste belangrijke stap is gezet.

Trouwens, de aktieweek 1988 loopt van 12 t/m 18 september.

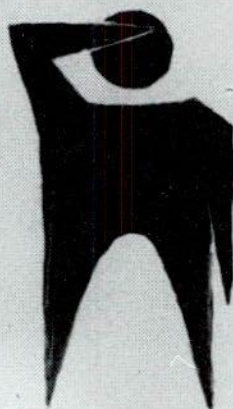
Lauwersmeer

De Lauwerszee is gedeeltelijk drooggelegd. Een militair oefenterrein is daar in gebruik genomen. Plannen voor de bouw van legeringsgebouwen zijn in ontwikkeling. Het Humanistisch Thuisfront zal graag, als straks de gebouwen bemand zijn, haar zorg voor de dienstplichtigen tot daar uitstrekken en heeft daartoe bij Defensie een aanvraag neergelegd voor de bouw van een militair tehuis. Daarbij hebben wij duidelijk aangegeven, dat als het aan ons ligt de traditie van een afzonderlijk PMT en KMT wordt doorbroken door de bouw van één tehuis, dat door de drie tehuisorganisaties zal worden geëxploiteerd op een wijze dat zowel kerkelijken als niet-kerkelijken zich er kunnen onspannen in een sfeer die past bij ieders eigen aard en overtuiging. Zoals in het nieuw ontworpen vignet: drie zuilen ondersteunen één gezamenlijk dak.

Tekening Ellen Meske

Loebas Oosterbeek

**GIRO
20540
HUMANISTISCH
THUISFRONT
ZWOLLE**

Nieuwbouw HMT Seedorf begonnen

Dinsdag 14 juni jl. is de omvangrijke nieuwbouw van het HMT in Seedorf van start gegaan. Op die dag begon een aantal manschappen van de Ssvcie van het 41e Gnbat uit Seedorf met het rooien van bomen en het uitgraven van de bouwput. Daarna heeft een bouwonderneming het werk overgenomen en is de feitelijke bouw – die ongeveer een jaar in beslag zal nemen – aangevangen.

Grote voldoening bij de bestuursleden van de Stichting Humanistisch Thuisfront, het personeel van het HMT Seedorf en de aldaar gelegeerde Nederlandse militairen.

Deze nieuwbouw heeft lang op zich laten wachten, eigenlijk te lang. Het voor het overgrote deel houten gebouw (gebouwd in 1967) rotte letterlijk en figuurlijk weg. Onderhoud aan deze 'bouwval' plegen was zoiets als water naar de zee dragen. Beheerders en personeelsleden moesten de laatste jaren dan ook onder moeilijke omstandigheden hun werk doen.

Voorgeschiedenis

De eerste plannen voor de verbouwing werden zo'n jaar geleden op tafel gelegd. Kort daarna begon het wat minder goed te gaan met de humanistisch militaire tehuizen. Het bleef dan ook bij plannen, omdat urgentere zaken voorrang kregen en verdienden. In 1983, toen de bedreiging van het voortbestaan van de HMT's tot het verleden behoorde, werden de bouwplannen voor wat betreft het HMT Seedorf nieuw leven ingeblazen. Aanvankelijk overwoog men het HMT te renoveren, maar langzamerhand – mede door de slechter wordende staat van het gebouw – werd

dit plan omgezet in totale nieuwbouw. Vele jaren nam het overleg tussen het Ministerie van Defensie in Den Haag, de Regionale Directie Duitsland in Greven, de Dienstkring Genie in Seedorf en het Duitse Hochbauamt in Verden in beslag alvorens men het licht op groen kreeg. Op 14 juni was het dan eindelijk zo ver: voor ruim twee miljoen gulden werd begonnen met de bouw van een totaal nieuw HMT Seedorf.

Bouwen in fasen

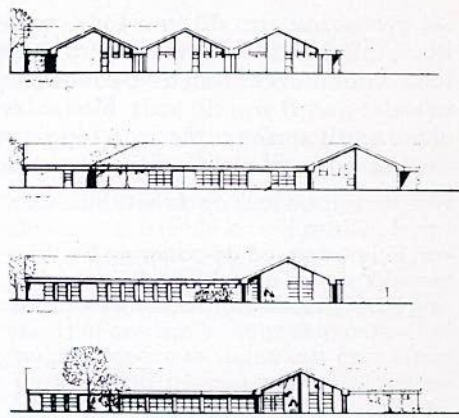
Voor de bezoekers van het HMT (zo'n 1400 per dag!) verandert er voorsnog betrekkelijk weinig. Het tehuis blijft gewoon open en de bezoekers zullen er hetzelfde kunnen blijven doen en vinden als voorheen het geval was. De bouw wordt namelijk in twee gedeelten uitgevoerd. Fase 1 bestaat uit de bouw van een nieuw bedrijfsgedeelte tussen het huidige gebouw en het zwembad en zal eind december van dit jaar zijn gerealiseerd.

Dan betreft men dit nieuwe gedeelte, zodat een begin kan worden gemaakt

met fase 2. Dit tweede gedeelte bestaat uit de afbraak van het oude gebouw en de aanbouw van het ontspanningsgedeelte aan het nieuwe bedrijfsgedeelte en dit zal eveneens ongeveer een half jaar duren.

Het nieuwe HMT

Al met al betekent een en ander dat er medio 1989 in Seedorf een totaal nieuw HMT zal zijn verzezen. Veeel groter dan de huidige oppervlakte zal het nieuwe

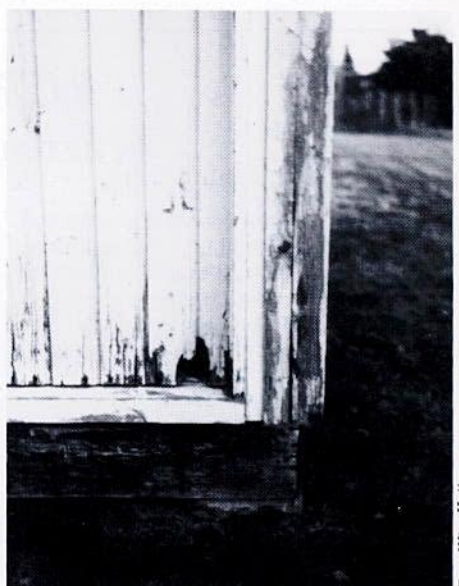
Zo zal het nieuwe HMT Seedorf medio 1989 worden opgeleverd.

gebouw niet in beslag nemen (ongeveer 1700 m²). Wel is alles wat ruimer opgezet. Zo zal bijv. de filmzaal een stuk groter worden en zal de winkel aanzienlijk worden uitgebreid, terwijl er ook een fitnessruimte met douches in het nieuwe pand is gepland. Met dit totaal vernieuwde HMT hoopt de Stichting Humanistisch Thuisfront nog beter in de behoeften van de in Seedorf gelegeerde Nederlandse militairen (en hun gezinsleden) te kunnen voorzien.

Wim Heij

Het oude, grotendeels houten, HMT-gebouw in Seedorf uit 1967...

... is letterlijk aan het weggrotten.

Foto Wim Heij

De volle teugen uit het vakantieglass

De grote trek van dit jaar loopt weer langzamerhand ten einde. De dagelijkse plicht, de noeste arbeid, de school en de sleur van alledag bleken toch weer sterker dan de behoefte er op uit te gaan. Massaal gebeurde het in ieder geval wel dit jaar. Massaler dan ooit, volgens de kranten. Het lijkt of we er uit moeten. Mensen leggen er andere dingen voor opzij. De auto en de vakantie, als je die maar kunt betalen, dat lijkt wel de norm.

Wat zoeken we toch op de hete stranden van de Costa Brava, tussen de heuvels van Schotland, op de camping bij Winterswijk en op de surfplank in het Haringsvliet? Steeds minder mensen zullen het weten te zeggen. Want van het oude beeld van vakantie, een paar dagen, weken lekker luieren en daar tussen door wat prettige dingen doen, lijkt weinig meer over.

Leuk

Voor veel mensen lijkt de vakantie een beetje op een slijtageslag. Over de ergernissen, ruzies en bezorgdheden vooraf praten we dan nog maar even niet. Over de vertragingen op vliegvelden en files op weg naar het reisdoel evenmin. Er is immers veel méér dat de gemiddelde vakantiegangers moe, érg moe maakt. Er wordt gewoonweg te veel hooi op de vork genomen, er moet te veel in te korte tijd worden gedaan. En het moet allemaal bovendien leuk blijven. De familie, de collega's, de burenen verwachten toch een prettig, een wat stevig aangezet verhaal over die paar kostbaarste weken van het jaar. Zo hoort de geslaagde vakantie ook een beetje tot de prestatie maatschappij,

waarin je wordt beloond als je in iets slaagt en je wordt afgestraft (desnoods met een meewarig lachje) als het allemaal geen succes wordt. In zulke situaties passen dan geen verhalen over diarree in Thailand, over een diefstal in Bretagne, over vertragingen in Athene en ruzie in Valkenburg. Dat alles komt wel voor. Maar het tikt niet aan in de score die je populariteit, je status bepaalt. Daarom zwijgt iedereen in zulk soort gevallen. Of verzwijgt. Je moet het voor jezelf ook een beetje prettig houden.

Tweedeling

Vanzelfsprekend is het niet allemaal kommer en kwel op de vakanties. Als je wilt kun je heus nog nieuwe indrukken opdoen en ook een beetje luieren. En het gezellig houden ook. Maar druk is het wel. En massaler dan ooit. Daarbij komt dat het vakantie seizoen eigenlijk ook niet meer ophoudt. Van echte vakantie spreiding is nog geen sprake, maar het probleem lijkt zich vanzelf op te lossen. De zomervakantie, de herfstvakantie, kerst en nieuwjaar, de krokusvakantie en de wintersport, Pasen en Pinksteren rijgen zich steeds meer

aan een. Voor wie het allemaal kan betalen geen punt. Vrije dagen tegenwoordig genoeg. Het is soms een beetje lastig dat de kinderen alweer zo snel naar school moeten en het toch, uiteindelijk, allemaal een beetje duur wordt, anders blijven we altijd weg...

Massaal met vakantie. Ook hier is er een schijn en een werkelijkheid. Want hele bevolkingsgroepen komen niet of nauwelijks aan vakantie toe. De tweedeling in de maatschappij waarover soms wordt gesproken is hier overduidelijk. Op busreisjes voor bejaarden wordt bezuinigd, voor geestelijk gehandicapten komt er steeds minder vakantiegeld, langdurig werklozen moeten het met hun kinderen soms alleen met een dagje Slagharen of de Efteling doen. Het soort anonieme armoede die meerdere bevolkingsgroepen belaaft, strekt zich zeker ook over de vakantie en andere vormen van vrijetijdsbesteding uit. Hoe ver je kunt komen en hoeveel plezier je kunt maken, dat beleeft men soms alleen maar thuis op de buis. En menige thuisblijver zal er niet vrolijker op worden als de burenen met weliswaar opgeprikte, maar toch duidelijk vrolijke verhalen komen over die mooie weken in Benidorm, dat prachtige Sauerland, dat lekkere eten in Sluisland.

Vakantie bevochten

Wat we nu aan reizen en trekken zien is historisch bekeken erg nieuw. Een aantal eeuwen geleden was het reizen weg-

ADVERTENTIE

WERKEN IN HET BUITENLAND

Zoekt u voor langere of kortere tijd een baan in het buitenland? Dan is dit het boek dat u zoekt, boordevol informatie over werken in de metaal- en olie-industrie, als chauffeur, leraar, au-pair, reisleader, in de horeca, als tuinman of fruitplukker in Frankrijk en de USA, maar ook als fotomodel of mannequin. Werken op boerderij, kibboets of op cruise-schepen. Het boek bevat tevens een sollicitatieformulier. Als u in het buitenland wilt gaan werken moet u dit boek hebben. Het verschaft informatie over klimaat, woon- en leefomstandigheden,

werktijden, etc. Bovendien vindt u in dit boek de adressen van ongeveer 1000 ondernemers en arbeidsbemiddelingsbureaus. Bestel dit informatieve boek nog vandaag!

- ☐ Gratis brochure
 - ☐ Boek: "Arbeit im Ausland"
- Prijs: f 59,-

EUROPA BOKFÖRLAG AB
Postbus 2014,
S 13302 Tyresö, Zweden
P.S.:
Wij bemiddelen niet in werk!

Toen reizen nog echt iets van de elite was

Foto: J. Wamelink

Dagjes uit: voor Jan Modaal zit er soms niet meer in

gelegd voor maar een beperkt aantal groepen. Zo was er een uiterst uiteenlopend gezelschap van zwervers, vagebonden, kermisklanten en bedelmonniken dat het thuis maar moeilijk kon uithouden. Een andere groep werd gevormd door geleerden, musici en diplomaten. Een duidelijk beschaafder gezelschap dus. De zeevaarders kwamen eigenlijk het verst. Met fantastische verhalen, prachtige planten en dieren, vreemde voorwerpen en geheimzinnige ziekten kwamen ze meestal terug. En wie in (vreemde) krijgsdienst trad, kon ook nog wel eens wat vertellen.

Pas bij de opkomst van de arbeidersbeweging, aan het eind van de vorige en het begin van deze eeuw, kwam de gedachte naar voren dat vakantie, het er op uit gaan, voor meerdere groepen kon zijn weggelegd. Maar het moest allemaal wel bevochten worden. Uit een enquête uit 1906, waarin maar liefst 11.000 werknemers ondervraagd werden, bleek dat 88% geen vakantie had. Zo er al vrije dagen waren, dan ging het om een heel beperkte periode of om wat uitgebouwde christelijke feestdagen. Lucht en licht in een ontspannen sfeer en een groene omgeving was heel lang alleen maar aan de elite voorbehouden. Sommige groepen kwamen pas heel laat aan de beurt. Het zou bijv. tot 1927 duren voordat tienduizenden Twentse textielarbeiders vakantie op hun bazen konden veroveren!

Schone schijn

De wereld lijkt en is in vijftig jaar dus

echt wel een stukje vooruitgegaan. Maar er zijn ook zo langzamerhand heel moeizame toestanden rond de vakantie en het massatoerisme ontstaan. Dan gaat het nog niet eens om de privé-toestanden, al eerder aangeduid. Het gaat meer over het verloren gaan van heel aparte levenswijzen en leefgewoonten in tal van landen. Toeristische bureaus en touroperators struinen de wereld af om typische, aan streek, land of volk gebonden gewoonten te ontdekken. De vraag is niet of het in stand moet worden gehouden, maar of het toeristisch, lees commercieel bruikbaar is.

Misschien dragen zonder toeristen de Alkmaarders wel geen kazen meer, misschien springt de bevolking achter in Kenya wel niet meer in het rond als de camera's niet meer klikken. Maar wat er nu gebeurt is even vreemd. Werkelijkheid en eigen identiteit wordt in veel gevallen door elkaar gehaald. In Spanje wordt aan de Costa del Sol nog wel de flamenco gedanst, maar de Spaanse jongeren stemmen gewoon af op Michael Jackson en de Nederlandse toerist wil gewoon een hamburger. In veel gevallen mondt het toch allemaal een beetje uit in een soort Mac-Donalds-sfeertje: anoniem, ongebonden aan wat dan ook, schone schijn.

De kip geslacht

Het toerisme, we laten ons maar een beetje gaan, is ook geen zegen voor natuur en milieu. De mensen die zo graag buiten, 'in de natuur' willen zijn, dringen die natuur steeds verder terug. Wat

moeten herten met jongeren op 'avonturen-vakantie', wat moeten egels met vrachten blik in de berm waaruit het bier haastig is verdwenen? Zelfs zich echte natuurliefhebbers noemende lieden blijken niet helemaal senang. Ze jagen in hun prestatiedrift om een arend, een gems of een zeehond te zien de dieren alleen maar weg. Het maakt dan niet eens zoveel uit of de beesten worden gestoord door een lawaaiige mavo-klas of een al te ambitieuze natuurfotograaf. Verstoring is verstoring.

Het is uiteraard nog niet alles. De vervuiling van de Middellandse Zee kan genoemd worden, de olievlekwerking van hotelbouw op de landschappelijk meest aantrekkelijke plekken, de geluidhinder door al die auto's, al die vliegtuigen, motorboten, discodreunen enz. Zo langzamerhand wordt de kip met de gouden eieren hardhandig geslacht.

Is er sprake van een langzaam opkomende anti-vakantie-mentaliteit? Wie de stukjesschrijvers in de dag- en weekbladen van juli en augustus las, zou het bijna denken. Maar dat is maar schijn. Nu al zijn meer dan ooit wintersportvakanties geboekt. Het idee van 'waar zijn we in godsnaam mee bezig' leeft kennelijk bij een heel dun laagje zwartkijkers. Al die anderen drinken met volle teugen uit het vakantieglas dat door grootouders en overgrootouders met zoveel moeite op tafel is gezet. Toch, al te gulzig drinken levert niet altijd op wat je ervan verwacht...

Frits Maas

De vrede breekt niet uit

Er is deze zomer op radio en televisie veel gepraat over het nieuws dat Zuid-Afrika en Angola onderhandelingen voeren. Over de terugtrekking van de Cubaanse troepen. Om een eind te maken aan de oorlog tussen Zuid-Afrika en Angola. En vaak kon je dan horen dat de Russen onder Gorbatsjov zich nu uit het gebied terug trekken en dat daarom de vrede ook in Zuidelijk Afrika een kans krijgt dank zij de nieuwe openheid van Gorbatsjov.

Maar het gaat in Zuidelijk Afrika niet om een conflict tussen Oost en West. Het zijn niet de Russen die de vrede in Zuidelijk Afrika tot nu toe bedreigd hebben. De Cubanen zijn daar niet in opdracht van Moskou om de kastanjes uit het vuur te halen voor het Kremlin en van Zuidelijk Afrika satellieten van de Sovjetunie te maken. Je kan de Sovjetunie van veel beschuldigen en hun internationale politiek doet in cynisme natuurlijk niet onder voor die van elke grote mogendheid, maar je kan ze niet de schuld geven van de oorlog in Zuidelijk Afrika.

Zuid-Afrika agressor

In werkelijkheid is het Zuid-Afrika dat de vrede in dat gebied steeds in gevaar brengt. Het was Zuid-Afrika dat in 1975 met een troepenmacht Angola binnen trok en sindsdien oorlog is blijven voe-

ren tegen de wettige Angolese regering. En op verzoek van de Angolese regering zijn toen de Cubanen gekomen om Angola te helpen beschermen tegen de Zuidafrikaanse agressie.

In werkelijkheid hebben de Cubanen al jaren geleden aangeboden om zich terug te trekken. En de Angolese regering wil ook al jaren niets liever dan dat de Cubanen naar huis kunnen gaan. Want Angola heeft zwaar te lijden van deze oorlog. Maar de Cubanen konden tot nu toe nog steeds niet naar huis omdat de Zuidafrikanen agressief bleven en omdat Pretoria zelf niets wilde doen om die terugtrekking van de Cubanen mogelijk te maken.

Angola eist van Zuid-Afrika stopzetting van de steun aan de Angolese rebellenbeweging UNITA. Van Zuid-Afrika wordt al jaren door de VN geëist dat het zijn troepen terugtrekt uit Namibië, het gebied ten zuiden van Angola, van

waaruit de Zuidafrikaanse troepen hun invasies in Angola plegen. De VN eisen van Zuid-Afrika beëindiging van zijn bezetting van Namibië, waar het al in 1966 uit had moeten verdwijnen. De VN willen dat Zuid-Afrika instemt met vrije verkiezingen onder toezicht van de Verenigde Naties en de onafhankelijkheid van Namibië. Tot nu toe heeft Zuid-Afrika al deze eisen, van VN-resolutie 435 van september 1978, aan zijn laars gelapt.

Angola sterker geworden

Angola en Cuba van hun kant hebben dus wel degelijk regelmatig aangeboden om de Cubaanse troepen te laten repatriëren, maar alleen op voorwaarde dat de militaire dreiging van de kant van Zuid-Afrika zou ophouden. En tot nu toe heeft Zuid-Afrika al tien jaar geweigerd om aan die gerechtvaardigde eis toe te geven. Daar begint nu verandering in te komen. Niet omdat de Russen het sein voor de vrede geven, maar omdat Zuid-Afrika zelf in een wespenest terecht is gekomen, waar het zich nu uit probeert terug te trekken. Tot nu toe was de militaire overmacht van het Zuidafrikaanse leger groot genoeg om in het zuiden van Angola ongestraft te kunnen opereren. Maar die Zuidafrikaanse militaire overmacht is geleidelijk aan geslonken.

Het Angolese leger is sterker geworden en de bewapening van de Angolese strijdkrachten is verbeterd. Zuidafrikaanse straaljagers kunnen niet meer ongestraft het Angolese luchtruim schenden. En - heel belangrijk - er sneuvelen steeds meer Zuidafrikaanse blanke militairen in een oorlog ver van de Zuidafrikaanse grenzen; een oorlog die bovendien erg kostbaar is. Daarom is er nu kans op een akkoord, omdat Zuid-Afrika er niet meer onder uit kan. Maar dat wil nog niet zeggen dat 'dus de vrede in Zuidelijk Afrika uitbreekt'.

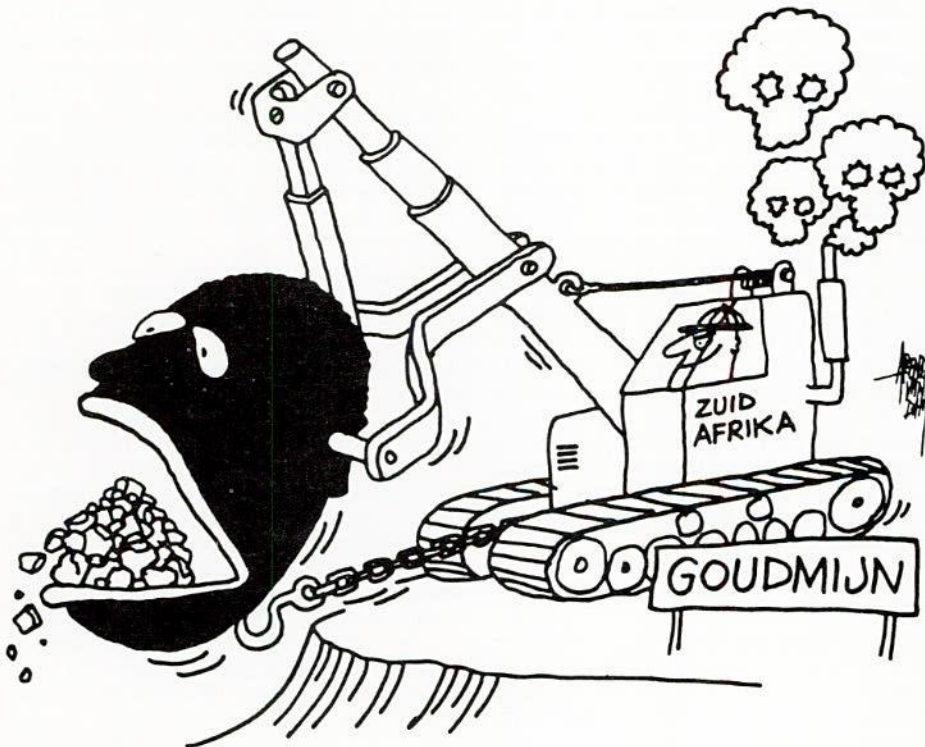
Racisme = misdaad

Want zolang de blanke minderheid in Zuid-Afrika de bevoorrechte positie van de blanken in Zuid-Afrika wil handhaven ten koste van de rechten van de meerderheid van de Zuidafrikaanse bevolking, zolang zal er in Zuidelijk Afrika geen vrede zijn. Want zolang zal er oorlog zijn in Zuid-Afrika. En zolang zal Zuid-Afrika doorgaan om alle buurlanden in Zuidelijk Afrika te terroriseren. Ongeacht welk verdrag dan ook. Want het regiem in Pretoria erkent alleen het recht van de eigen racistische opvattingen.

Ieder mens heeft recht op zijn eigen domheid. En racisme mag zeker gerekend worden tot de grootste domheden van de mens. Maar dat betekent nog niet dat iedereen dus recht heeft op racisme.

Want racisme is meer dan een domheid, het is een misdaad tegen de mensheid, die geen recht van bestaan mag hebben.

Karel Roskam

boeken

Onverkend gebied

Onder deze titel brachten de uitgevers Ambo en Novib in mei jl. een bundel uit met fragmenten uit de 34 meest gewaardeerde romans van de Derde Spreker Serie. In deze serie zag eind 1975 de eerste titel het licht, maar 'Het duurde tot ongeveer 1980 voordat de inmiddels 25 delen tellende reeks enige aandacht van de media en het publiek begon te krijgen' aldus het voorwoord van 'Onverkend gebied'. Maar het belangrijkste was dat het aanvankelijke doel was bereikt: de schrijvers uit de Derde Wereld werden in ons land aan het woord gelaten, er werd naar hen geluisterd en hun literaire kwaliteiten werden erkend. En dat gaat onverminderd door: niet alleen groeide de reeks - blijkens het titeloverzicht achter in de bundel - in 12½ jaar aan tot ruim 80 uitgaven, maar ook kregen een aantal van de erin opgenomen auteurs de hoogste literaire onderscheidingen (Soyinka de Nobelprijs 1986, Ben Jelloun de Prix Goncourt 1987).

Onverkend gebied

Literatuur uit
Afrika, Azië en
Latijns-
Amerika

Derde
Spreker
Serie

De bundel valt in drie delen uiteen: Latijns-Amerika, Azië en Afrika met samen 34 fragmenten uit 25 verschillende landen. Het viel me op dat er van de 33 opgenomen auteurs slechts 4 schrijvers waren (en dat ook het aantal vrouwen in het titeloverzicht op minder dan twee handen te tellen is), terwijl die verdeling in de vierkoppige redactie van deze bundel wel gelijk lag. Een 'onverkend gebied'? Heel prettig is dat achterin het boek van elke auteur bio- en bibliografische gegevens zijn op-

genomen. En er staan in 'Onverkend gebied' prachtige fragmenten, die er toe uitnodigen de gehele romans te gaan lezen. Voor de prijs van een bos bloemen moet geen boekenliefhebber zich deze eenmalige uitgave laten ontgaan!

'Onverkend gebied' is een uitgave van Ambo Baarn, Novib Den Haag en NCOS Brussel in de Derde Spreker Serie; 180 blz. f 8,90. (FS)

Imponerende roman

Eind vorig jaar verscheen een imponerende roman van de, mij totaal onbekende, Canadese schrijver Guy Vanderhaeghe. Titel: 'Tegen de morgen in slaap gevallen'.

Hoofdpersoon in deze roman is de futloze dertiger Ed, die door zijn vrouw Victoria is verlaten.

Bovendien zijn zijn ouders, van wie hij nog steeds niet los was, verhuisd naar een bungalowpark duizenden kilometers bij hem vandaan. Om echt goed na te kunnen denken wat hij met zijn leven wil neemt hij ook nog ontslag als verkoper op de porseleinafdeling van een groot warenhuis. Erg gemakkelijk gaat het ontwikkelen van een nieuwe levensvisie Ed echter niet af. Veelvuldig wordt hij geplaagd door herinneringen en mensen die hem het leven zuur willen maken. Ed lijkt volledig weg te zakken totdat Victoria, na ruim een jaar niets van zich te hebben laten horen, plotseling weer opduikt. Ze wil iets belangrijks met hem bespreken, maar Eds opstelling blokkeert haar volledig. Kwaad loopt ze weer weg. Toch is Victoria degene die Ed nog kan redden, vandaar dat hij alles in het werk stelt haar terug te vinden.

Een met veel vaart en humor geschreven roman met een serieuze ondertoon.

'Tegen de morgen in slaap gevallen' door Guy Vanderhaeghe verscheen bij Van Gennep te Amsterdam; f 38,50. (WH)

Huiveringwekkend

Wie enig idee wil krijgen hoe een militaire diktatuur omgaat met zijn politieke tegenstanders kan ik de roman 'Je bent gewond' van de Turkse schrijver Erdal Öz ten zeerste aanbevelen.

Öz die na de staatsgreep van 1971 diverse keren werd gearresteerd schreef deze roman op ba-

sis van informatie die hij kreeg toegespeeld van medegevangenen.

Hoofdpersoon is een student die na een huiszoeking, waarbij geen belastend materiaal kon worden gevonden, wordt meegenomen. Tijdens de verhoren weet men hem niets meer te laten zeggen dan dat hij niets weet. Zelfs de meest verschrikkelijke foltering (slaan, schoppen, stroomstoten door zijn geslachtsdeel, kapot geslagen voeten, enz.) kunnen daar niets aan veranderen. Half bewusteloos belandt hij tenslotte in een ziekenhuis alwaar hij wat wordt opgelapt om vervolgens 'in voorlopige hechtenis' te worden geplaatst tussen dieven, drugshandelaren en moordenaars. Zelfs deze lieden raken nog onder de indruk van de solidariteit die politieke gevangenen aan de dag weten te leggen. Vandaar dat deze student ('de politieke') zelfs met enig respect door zijn medegevangenen tegemoet wordt getreden. Een indringende maar huiveringwekkende roman over de mensonterende dingen die mensen elkaar kunnen aandoen.

'Je bent gewond' door Erdal Öz is een gezamenlijke uitgave van Ambo te Baarn en Novib te Den Haag, f 29,50. (WH)

Barre tocht

In de 'Anabasis' vertelt Xenofon het onwaarschijnlijke verhaal van de barre (terug)tocht die

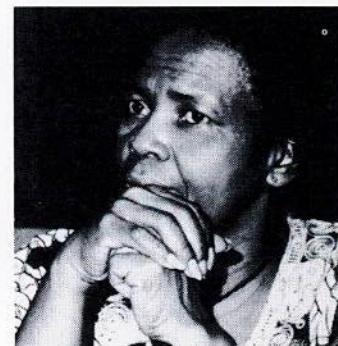
tienduizend Griekse soldaten (plus een even grote legeretros) maakten na ten strijde getrokken te zijn tegen de Perzen.

De Griek Xenofon (ca. 430-350 v. Chr.) werd in het voorjaar van 401 v. Chr. uitgenodigd om als waarnemer de expeditie van de Perzische prins Cyrus mee te maken, die tot doel had de koning van Perzië, Cyrus broer, van de troon te stoten. Weliswaar won het Griekse contingent zijn deel van de slag, maar Cyrus sneuvelde.

Nadat de top van de Griekse krijgsmacht (vijf generaals en twintig kapiteins) door de Perzen verraderlijk was vermoord waren de Grieken de wanhoop nabij. In deze hulpeloze situatie neemt waarnemer Xenofon het initiatief en wordt door de soldaten gekozen (zo ging dat bij de oude Grieken!) tot één van de nieuwe bevelhebbers. Onder zijn leiding begint het Griekse leger aan een anderhalf jaar durende zwerftocht op weg naar huis.

Het opmerkelijke van dit boek is dat Xenofon tot en met de slag met de Perzen opschrijft wat hij ziet, daarna schrijft hij zijn eigen geschiedenis. Waardoor dit boek, dat zich laat lezen als een avonturenroman, tegelijkertijd de eerste memoires uit de literatuurgeschiedenis kan worden genoemd. Zeker een opmerkelijk boek dat eeuwenlang door krijgskundigen (met name vanwege Xenofons optreden m.b.t. het moreel van de troepen) werd bestudeerd.

'Anabasis. De tocht van de tienduizend' door Xenofon is een uitgave van Ambo, Baarn, f 35,-. (WH)

Zuidafrikaanse roman

In de Afrikaanse Bibliotheek (een schitterende reeks van uitgeverij In de Knipscheer) verscheen een tweede boek van de Zuidafrikaanse schrijfster Miriam Tlali; titel: 'Amandla' (= macht).

De roman schetst het leven van vrouwen en jongeren in Soweto ten tijde van de scholierenopstand (tegen het Bantoe-onderwijs) in de tweede helft van de 70-er jaren. Hoofdpersonen zijn de 19-jarige scholierenleider Pholoso (bijgenaamd Mozes) en zijn vriendinnetje Felleng. Samen zitten ze in een bioscoop in Johannesburg naar een film van

Xenofon ANABASIS De tocht van de tienduizend

Ambo
KLASSIEK

Cecil B. de Mille te kijken. Op het moment dat een blanke met ernstig gezicht op het doek verschijnt en vertelt over de geboorte van een verlosser (Mozes) fluistert een achter hen zittende vriend: "Het stikt buiten van de politie en de soldaten, en er zijn een heleboel mensen neergeschoten." Wanneer bij een jongerenprotest een andere vriend wordt doodgeschoten ontpopt Pholoso zich als een charismatisch leider van de scholieren. Hij leidt het verzet op een wijze die respect afdwingt bij vriend en vijand. Naarstig wordt dan ook jacht op hem gemaakt en weet de politie hem tenslotte te arresteren. Door een combinatie van toeval en list weet hij echter te ontsnappen.

Tlali beschrijft, in deze vlot geschreven roman, knap het leven in de zwarte wijken, het groeiend verzet en de mensonterende gevolgen van het apartheidsbeleid voor de zwarte bevolking. 'Amandla' van Miriam Tlali werd uitgegeven door In de Knipscheer, Haarlem, f 39,50. (WH)

Koloniaal verleden

"Over wat in de koloniën gebeurde kenden onze voorvaders haast uitsluitend sprookjes; men werd geleidelijk *Oostindisch blind*. En de blinde vlekken in de waarneming werden vanzelf de witte plekken in de geschiedschrijving." (achterflap)

In 'Het dubbele gezicht van de koloniaal' slaagt Ewald Vanvugt er op overtuigende wijze in een flink aantal van deze witte plekken te vervangen door een plaatje dat er niet om liegt. Weenigen zullen bijv. weet hebben van het feit dat de baten uit de Indische opium eeuwenlang een belangrijke steunpilaar zijn geweest voor de Nederlandse schatkist (tussen 1904 en 1940 was dit 456 miljoen gulden). Een ander belangrijk thema dat de auteur aansnijdt is de vergelijkende wapenkunde. Simpel gezegd: speer tegenover repeteergeweer, voorlaadkanon tegenover snelvuurgeschut, enz. Op deze wijze het gereedschap van

de strijdende partijen vergelijkt wordt alras duidelijk welke bloedbaden er in het verleden zijn aangericht en vooral in welke verhoudingen (bij de verovering van Bali in 1906 sneuvelden er aan Nederlandse kant vier man, aan Balische kant meer dan duizend doden).

Ook het hoofdstuk over de gigantische kunstroven die zich hebben voorgedaan is zonder meer onthullend te noemen. Aardig, tenslotte, is de afrekening met het gezellige kazerneleven in het vooroorlogse Indië: het werven van inlandse soldaten voor het KNIL met opium, de veelvuldig voorkomende geslachtsziekten (rond de eeuwwisseling één op de drie Indische militairen), enz.

Een zeer leeswaardig boek, niet het minst door de verrassende hoek waaronder Vanvugt zijn licht op al deze zaken laat schijnen.

'Het dubbele gezicht van de koloniaal' door Ewald Vanvugt verscheen bij In de Knipscheer, Haarlem, f 27,50. (WH)

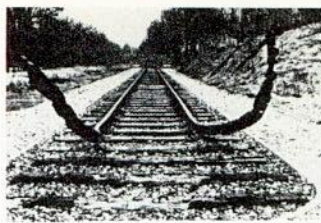
Pax Christi

Onmiskenbaar heeft de RK-vredesbeweging Pax Christi de afgelopen decennia in Nederland een belangrijke rol gespeeld in de discussie over oorlog en vrede. In 'In beweging voor vrede' zijn een aantal artikelen bijeengebracht die de geschiedenis, de werkwijze, de achterban en de invloed belichten van dit jubilerende Pax Christi (opgericht in 1948).

De bundel wordt ingeleid door Ben Schennink die schetst hoe Pax Christi-mensen veertig jaar lang bewogen werden door de spanning tussen werkelijkheid en ideaal. Marcel Becker laat zien hoe de beweging zich ontwikkelde in de jaren vijftig en zestig. Via een toespraak die hij in 1966 (over doel en werkwijze van Pax Christi) hield blikt Ben ter Veer in zijn bijdrage, 22 jaar later, terug. Louis ter Steeg gaat in op de betrokkenheid van bisschoppen bij de beweging, terwijl Hans Bos een profiel geeft van de huidige achterban. Hoe Pax Christi momenteel funktioneert als brug tussen kerk en samenleving wordt beoordeeld door Theo Brinkel (CDA), Ria Beckers (PPR) en Hans van Munster (Nederlandse Kerkprovincie). 'In beweging voor de vrede' o.r.v. Ben Schennink e.a. verscheen als cahier nr. 43 bij het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen, f 21,50. (WH)

Westerbork

Van de ongeveer 140 duizend Nederlandse joden brachten er tijdens de oorlog 104 duizend kortere of langere tijd door in het Drentse doorgangskamp Westerbork. De, in 1943, in Westerbork geboren, Amerikaanse historicus Jacob Boas vertelt in zijn boek 'Boulevard des Misères' het

verhaal van dit doorgangskamp aan de hand van een aantal portretten. De titel is ontleend aan de bijnaam die de ingezetenen destijds gaven aan de enige verharde weg die door het kamp, langs de spoorbaan, liep.

Boas maakt in dit boek scherpe portretten van kampkommandant Gemmeke, de joodse Oberdienstleiter Schlesinger, de joodse journalist Philip Mechanicus (die zelf een boek over Westerbork schreef: 'In depot'), Etty Hillesum, de kabaretiers Max Ehrlich, Willy Rosen, Erich Ziegler en de zeer omstreden Friedrich Weinreb. Als een rode draad loopt door het boek 'de oorlog van de joden tegen de joden' waar de nazi's op een afstand glimlachend naar stonden te kijken. Eind dertiger jaren werden gevluchte Duitse joden door de Nederlandse regering naar Westerbork gestuurd om daar een kamp in te richten. Toen op 1 juli 1942 de Duitsers officieel het kamp overgedragen kregen gaven ze de leiding in handen van deze Duitse joden. Door dit gebaar voelden deze zich verheven boven de binnenstromende Nederlandse joden en het stelde hen bovendien in staat wraak te nemen voor de weinig verheffende ontvangst die ze bij hun komst naar Nederland hadden gekregen. Ondanks het feit dat Jacob Boas niets nieuws toevoegt aan datgene dat reeds over Westerbork bekend is heeft hij toch een fascinerend boek over dit doorgangskamp weten te schrijven. 'Boulevard des Misères' door Jacob Boas is een uitgave van Nygh en Van Dittmar, Amsterdam, f 34,50. (WH)

Militair regime

Onlangs verscheen in de Afrikaanse Bibliotheek 'Verlaten tempel van de macht', de vijftde roman van de bekende Nigeriaanse schrijver Chinua Achebe. In prachtig proza (rijkelijk door-

spekt met Afrikaanse legenden en spreekwoorden) schetst Achebe in deze lijvige roman het neo-koloniaal tijdperk in de fictieve Westafrikaanse staat Kangan. Een burgerregering die, sinds het vertrek van de Engelsen, het land bestuurd wordt wegens corruptie en wanbeleid na een coup van de militairen afgezet. Sindsdien wordt het land bestuurd door een militair staatshoofd, ene generaal Sam. Achebe laat deze Sam en diens twee vroegere studievrienden Ikem (hoofdredakteur van de grootste krant in het land) en Chris (Minister van Voorlichting) zelf het afglijdingsproces van het nieuwe bewind vertellen. Wanneer Ikem en tenslotte ook Chris genoeg krijgen van de kruiperij en hievelikkerij waarmee de corrupte Sam wordt omgeven stapelen de ontwikkelingen zich snel op. De journalist Ikem wordt uit zijn functie gezet ('omdat vertellers een bedreiging vormen') en op de ondergedoken Chris jaagt de staatsveiligheidsdienst. Ondertussen ontstaan de eerste scheuren in Sam zijn tempel van de macht. Het einde van het liedje is dat de jonge staat een nieuwe poging onderneemt op de weg naar volwassen wording. Prima roman! 'Verlaten tempel van de macht' door Chinua Achebe verscheen bij In de Knipscheer, Haarlem, f 42,50. (WH)

Meesterlijke misdaadroman

Deze zomer kwam bij Het Spectrum een vertaling uit van het beroemde 'Der Richter und sein Henker', dat de Zwitserse auteur Friedrich Dürrenmatt in 1952 liet verschijnen. Dürrenmatt is één van de weinige Duitstalige schrijvers die zich ook met dit genre literatuur – de detectiveroman op dubbelplan, zoals bij Poe, Chesterton en Graham Greene – bezighield. Deze filosofisch/theologisch goed onderlegde en maatschappijkritische zoon van een predikant uit Bern beschouwde zijn misdaadromans, evenals zijn hoorspelen als een soort voorstudies op z'n latere groteske toneelstukken. Hij verwierf zich internationale vermaardheid met tragikomedies als 'Het bezoek van de oude dame', 'De fysici' (1962, over de wereldbedreigende atoomfysica) en verfilmingen van 'Het huwelijik van de heer Mississippi' en 'Het gebeurde op klaarlichte dag'.

In 'De rechter en zijn beul' leidt de ongeneeslijk zieke commissaris Bärach het onderzoek naar de moord op een inspecteur van politie. Al snel weet hij wie de moordenaar is, maar in een uiterst subtiel spel laat hij deze zelf de bewijzen van de moord leveren. Bovendien gebruikt hij hem om een oude aartsvijand uit de weg te ruimen, ondanks dat die de bescherming van Bärachs superieuren geniet. Spannend tot het eind en met

een psychologische diepgang, die de beste Graham Greene's benadert!

'De rechter en zijn beul' door Friedrich Dürrenmatt verscheen bij Het Spectrum, Utrecht 1988, 143 blz., f 24,90. (FS)

Himalaya

Tussen 4 juli en 18 augustus jl. zond de NOS-televisie de Duitse ZDF-serie uit 'Met Edmund Hillary door de Himalaya'. Op 5 juli verscheen bij Lannoo onder de gelijknamige titel een begeleidend boek, waarvan de omslag vermeldt dat de tv-serie eind dit jaar wordt uitgezonden. Een grilfig foutje in de NOS-planning of mogen we in de winter een herhaling verwachten? Maar of je tv gekeken hebt of niet, het boek is op zichzelf boeiend genoeg als lees- én kijkboek met zijn 124 illustraties, waarvan 81 foto's in kleur.

Er wordt verteld over de smeltkroes van rassen, volkeren en stammen die het Himalaya-gebied bewonen, dat zich uitstrekt over Tibet (China), N.O. India, Nepal en Bhutan. Over de Sherpa's, de onmisbare berggidsen; de Gurkha's (geen stam, maar een verzamelnaam voor 'de stoutmoedige soldaten in Indië en Britse dienst'); 'het land van de Donderdraken' (Bhutan) en de Gujjars, de laatste echte nomaden van Kasjmir. Verder hoofdstukken over het hindoeïsme en het boeddhisme; de ontdekking van het gebergte: de

Spirituele zoektocht

In 1986 bracht Ankh-Hermes 'Op glad ijs' uit en in '87 'Dansen in het licht', boeken van de showbiz- en filmster Shirley MacLaine (geb. 1934), die daarin vertelt hoe ze - naast haar werk en reizen over de wereld - na haar veertigste ook een andere levensweg was ingeslagen. Ze deed verslag van haar kennismaking met yoga, bewustzijnsverruiming, reïncarnatie, me-

diëns, astrale reizen en UFO's en dat alles om tot meer zelfkennis te geraken en de zin van haar eigen bestaan te ontdekken. Onlangs verscheen het derde boek in deze 'serie', getiteld 'Het hoort er allemaal bij'. Hierin wordt de verfilming van 'Op glad ijs' tot een vijfde Amerikaanse tv-serie op de voet gevolgd. Mét de filmploegen wordt de lezer (weer) meegenomen naar o.a. Londen, Stockholm, Hawaï, Peru en krijgt zo een aardig kijkje achter de schermen bij de totstandkoming van zo'n reusproduktie. Niet alleen van de technische kant, maar ook welke uitwerking de verfilming van zo'n volstrekt nieuwe en 'bijzondere' inhoud heeft op alle medewerk(st)ers. Vaak niet gering! Deze ruimte zat vol mensen die op het punt stonden een script te gaan repeteren waarin mediums, buitenaardse wezens, spirituele entiteiten en UFO's serieus en met respect werden beschouwd als alternatief voor de traditionele werkelijkheid. Dit was geen Spielberg-fantasie. Dit was echt. Het gebeurde met mij. En opeens drong het tot mij door. Brandon Stoddard en ABC hadden voor dertien miljoen dollar aan vertrouwen geïnvesteerd in de geloofwaardigheid van mijn spirituele zoektocht.' Of je nu een 'gelover' bent of niet, het boek boeit van a tot z en nodigt uit om over een aantal zaken door te denken. 'Het hoort er allemaal bij' door Shirley MacLaine kwam uit bij Ankh-Hermes, Deventer 1988, 294 blz. f 29,90. (FS)

Testament?

Swami Deva Amrito schreef de afgelopen 9 jaar 7 boeken als verkocht discipel van zijn Grote meester Bhagwan Shree Raj-

neesh. Oudere lezers zullen zich Amrito stellig herinneren als de psychiater Jan Foudraïne (geb. 1929), die in 1971 het geruchtmakende 'Wie is van hout' publiceerde over de anti-psychiatrie. Dit voorjaar verscheen van Jan Foudraïne 'Jaren van voorbereiding'. En laat ik 't meteen zeggen: ik heb het aan één stuk en vrijwel net zo geboeid uitgelezen als destijds 'Wie is van hout'. Maar waarom? Om de inhoud, het gedachtengoed van Bhagwan, Krishnamurti, Da Free John? Zeker, die moet iedere rechtgeaarde zelfbeziener wel aanspreken, al zijn de meest wettelijke zaken elders vaak bondiger en poëtischer weergegeven (bijv. in Lao Tse's 'Tao te ching', Buber's 'Ik en gij' of 'De kleine prins' van De Saint Exupéry).

Nee, er komt nog iets bij en dat is toch een soort sensatie-element. Want naast naïef, ijdel, openhartig, goedwillend en hoogst intelligent, lijkt Foudraïne mij ook boerenslim te zijn. Hij 'verpakt' veel mystieke inhoud tussen uitvoerige verhalen over de - inderdaad vaak krankzinnige - reacties van de media en politici op Bhagwan's optreden of op zijn eigen boeken en interviews en dat is prikkelend leesvoer. Er is m.i. een verband met de uitdrukkelijke wens om niet slechts een kleine elite te bereiken maar massa's mensen. Daarbij wordt het zoeken van (ook negatieve) publiciteit niet geschuwd. Dat onderscheidt Bhagwan (en Foudraïne) van wat men tot nu toe van 'ongevaarlijker' Verlichte Geesten gewend was.

Als Foudraïne dit boek zijn testament noemt, omdat hij na 'jaren van voorbereiding' meent de gewenste staat van ego-loosheid bereikt te hebben, vraag je je toch af of het een publicitaire 'truc' is. Want een benoeming tot ambassadeur van Bhagwan in Nederland aanvaardden, de mensheid willen redden van haar ondergang en tegelijk persoonlijk tot zwijgen vervallen lijken mij moeilijk te verenigen zaken in dit communicatietijdperk. We zullen wel zien.

Tot slot nog een citaat (blz. 167): Toen men een Zen-Meester eens vroeg of hij zijn Verlichte staat

wilde beschrijven, zei hij: 'Ik hak hout en haal water uit de bron.' 'Ja', zei men, 'maar dat deed je vroeger ook'. 'Dat is waar' zei hij, 'maar nu is er alleen maar houthakken' en water uit de bron halen'.

Dat gun ik Foudraïne ook, maar dan liever bomen planten dan houthakken voor de papierindustrie!

'Jaren van voorbereiding' door Jan Foudraïne verscheen bij uitgeverij Altamira, Hillegom 1988, 283 blz. f 29,50. (FS)

Indiaas heldendicht

In de bij Ankh-Hermes al jaren lopende reeks Grote Klassieken verschenen o.a. werken als de Kabbalah, de I Tjing, het Egyptische en Tibetaanse dodenboek, de Edda (IJsland) en Popol Vuh (het heilige boek der Maya's, Mexico). Aan die serie van fraai uitgegeven en gebonden boeken werd eind 1987 de Ramayana toegevoegd, de oudste van de twee Indiase heldendichten. En onlangs verscheen ook de 'Mahabharata', de grootste van de beide epen van India. D.w.z. een beknopte nederlandsstalige weergave van deze zeer omvangrijke vertelling, naar de oorspronkelijke engelse uitgave (27ste druk 1986) van C. Rajagopalachari, staatsman en filosoof, medewerker van Mahatma Gandhi en de eerste Indiase gouverneur-generaal van India. Deze stelt in zijn voorwoord tot dit klassieke epos, over een oorlog waarin zowel mensen als goden strijden om een koninkrijk, onder meer:

'De kunst van het oorlogvoeren was ten zeerste ontwikkeld; moed en bedrevenheid in de krijg stonden hoog in aanzien. We lezen over gestandaardiseerde gevechtsformaties en uitgewerkte tactische bewegingen. Er bestond een aanvaarde code van ridderlijk gedrag in het gevecht, en afwijkingen ervan werden scherp veroordeeld.'.... 'Naast dat leven in de stad en op het platteland bestond er een merkwaardig cultureel leven in de afzondering van het woud, om ascetische leermeesters heen. In die 'ashrams' werd de toorts van de kennis en van het spirituele denken hooggehouden.'

Hij eindigt ermee dat het epos ons de les leert '... dat haat nog meer haat voortbrengt, dat hebzucht en geweld onvermijdelijk tot de ondergang leiden en dat de enige werkelijke overwinning maar kan worden behaald in het gevecht tegen onze eigen lagere natuur.'

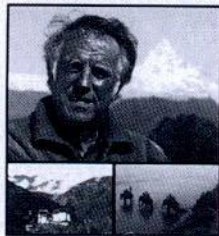
En inderdaad, die les en nog veel meer valt te leren uit dit verhaal, dat boeiend is weergegeven, al werd mij af en toe het geweld wel wat te veel.

'Mahabharata' door C. Rajagopalachari werd uitgegeven door Ankh-Hermes, Deventer 1988, 369 blz. geill., f 60,-. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

Met Edmund Hillary
door de

HIMALAYA

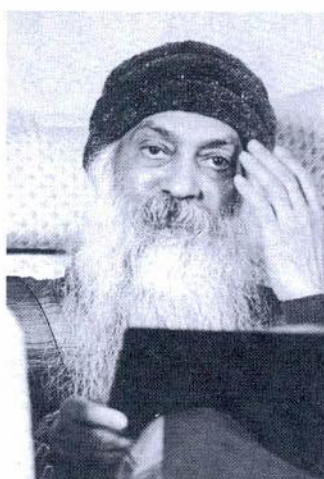

lannoo

eerste missionarissen, avonturiers, landmeters, spionnen en de rol van Russen, Duitsers en vooral Britten in dit gebied; de strijd om de bergtoppen; het toenemende toerisme (culturele bedreiging én economische noodzaak) en de prijs van de vooruitgang.

Met zo'n 160 pagina's tekst kun je over al deze onderwerpen natuurlijk geen diepgravende studie verwachten, maar een informatief en stimulerend boek is het wel.

'Met Edmund Hillary door de Himalaya' van Gerhard Dambmann, Helmut Lange en Manfred Rhode verscheen bij Lannoo, Houten 1988, 224 blz., geill., f 39,90. (FS)

VREDES WEEK

PROBEER AAN
DIE OVERIGE
51 WEKEN
TE DENKEN.

